

חברה, תרבות ואמונות

נֹה הַסְּלָעִים

יום סגריר

(קטע מתוך הפואמה)

יום כּוֹזָה הוא יוֹמֵם של פְּלָחִים, שְׁבֵת־שְׁבֵתוֹן הוא לָהֶם.
לְקוֹל פִּטְפוּטֵם הָעֲלִיזוּ שֶׁל הַמַּיִם בְּתוֹךְ מְרוֹזְבִים,
מִסְבִּים הַיּוֹגְבִים וְאַנְשֵׁי־הַמְּסֹפֵא לְסֻעוֹדַת־שְׁחִירִית.
תֵּל גִּבְעַע שֶׁל צָנוּן – אֲדָמִים וּלְבוּנִים וְאַרְכֵי־זִנְבוֹת –
מִתְנַשֵּׂא עַל גְּבֵי קַעֲרָה שְׁבֵתוֹךְ, וּמְרוֹם פְּסָגָתוֹ
עֲטוּרָה מִחֲרֹזֹת בְּצָלִים, לְבִנְי־רֵאשׁ וִירְקֵי־קֹצוֹת.
וְכֵךְ, בְּשִׁבְתֵּם עֲטוּפִים עֲשֵׁן־קִטְרֵת תְּכַלְכַּל־מִתְפַּתֵּל
שֶׁל פְּפִירוֹסוֹת גְּרוּעוֹת וּבְאֵד הָעוֹלָה מְקוֹמְקוֹם־תְּחִמִּין,
בְּבַחֲשֵׁם בְּכוּנָה מְכוּנָת בְּצִלְחַת הַצָּנוּן, הַבְּצֵל וְהַשֶּׁמֶן,
יִשְׁיחוּ בִּיבּוּל הַשֶּׁדֶה – שְׁעוּרִים וְחֹטִים וְשִׁבְלַת־שׁוּעַל.
הִיָּהָ גֶשֶׁם זֶה לְבִרְכָה וְיִכְלָא אֶת מִימֵיו בְּעֵתוֹ,
אוֹ שָׁמָּה לֹא יִפְסֹק מִהַמְטֵר וּמוֹעֵפוֹ לֹא יִגוּחַ
עַד אִם יִהְפֹּךְ אֶת שְׁדוֹת הַחֹטָה לְאַגָּם,
וְנִבְטֵי הַשְּׁעוּרָה הֶרְכָּבִים יִטְבִּיעַ בִּיּוֹן־מְצוּלוֹת?
וְלֹאֲחַר הַפְּסָקוֹ – הִתְשַׁלַּח אִזּוֹ הַשֶּׁמֶשׁ קְרֻנִים רְחִימוֹת
וּמְלִטְפוֹת לְקִנְיִם הֶרְכָּבִים, אוֹ תְּבוֹאֲנָה רִחוּת־הַקְּדִים
קִשׁוֹת־הַלֵּב, הַשׁוֹדְפוֹת כָּל שִׁבְלֵת? יִדְבְּרוּ עַל עֲתוֹת שֶׁל חֲרִישׁ
וְקִצִּיר וּמְזֹרַע, עַל קְרַקַּע תְּשׁוּשָׁה אֲשֶׁר יֵשׁ לְדִשְׁנָה
וְעַל חֲלֻקַּת אֲדָמָה, אֲשֶׁר יֵשׁ לְגִנְקָה בְּמַהֲרָה, פֶּן יָבוֹא

הֶרְקַב בְּדָגָן, בְּעוֹדוֹ בְּאֵבוֹ: – בְּאֵם לֹא יִפְסַק
הַמְטֵר עוֹד הַיּוֹם אוֹ מָחָר – אֵינִי תִקְנֶה עוֹד לְזֹאת הַחִלְקָה.
רְאִיתִיהָ שְׁלֹשׁוֹם מְקָרֹב. כִּבְרָכָה שֶׁל דָּגִים דְּמִיּוֹנָה,
וְהַמִּים כִּסּוּ כָל גִּבְעוֹל – הַשְּׁמִיעַ בְּחוֹר אֲדָמוֹנִי
דַּעְתּוֹ, כְּבָקִי וּבֵר־סֶמֶךְ. הוּא רִגִיל לְסִיר בְּשׂוֹת
עַל גְּבוֹ שֶׁל “שֶׁלְטָן” הָאֶצִיל וְ”לְרֹאוֹת בְּעֵינָיו הַנַּעֲשֶׂה”.
גְּבַה־קוֹמָה וְרֵתֵב־גָּרֵם הֵנוּ, מִפְּרָקְתוֹ הַגְּדוֹלָה וּמוֹצֵקֶת
נְטוּעָה בֵּין כְּתָפָיו אֵיתָנוּת, וּפְנֵי מְלֹאוֹת וּדְשֻׁנוֹת
וְגוֹן הוּא כְּעֵין אֲבִטִיחַ פְּלוּחַ בְּשִׁלְהִי דְקִיטָא...

הוא נוגס נגיסות כבירות

מִן הַפֶּת, שְׁעָבִיָה הוּא כְּבִהֵן (הֵיטָה הַפְּרוּסָה “מְאֻסָּה”
לְמַחְצִית הַתְּרִיכָר שֶׁקְדָמוֹ לָהּ), הַמְרוּיָחָה רְבָדִים־רְבָדִים –
חֲמָאָה, וְעֲלִיָה רְבֵה שְׁקוּפָה־זְהֵבָהֶת כְּעֵין־הַעֲנָבֵר –
וְגוֹמַע גְּמִיעוֹת סוּעָרוֹת, קוֹלֵנוֹת כְּנִשְׁיִפּוֹת הַקֶּטֶר,
מִן הַתָּה שְׁבִסְפֵל־הַחֶרֶס עֲבֵה־הַשּׁוֹלִים, וְשִׁתִּי לְחֵיּוֹ,
שֶׁתְּפָחוּ מְרַב־גֹּדֶשׁ, צָרוֹת מֵהַכִּיל הַמְטָעֵן הַעֲצוּם,
שְׁמַעַל לְשַׁעוֹר קְבוּלָן... לְסַתּוֹתֵי טוֹחֲנוֹת בְּשִׁקְיָה
יִתְרָה וְכָל קָמֵט וְתָג וְזָרִיד בְּפָנָיו הַמְּלֵאִים
מְסוּטֵר וְעַד צָדַע, כָּל גִּיד מְגִיֵּדִי צוֹאֲרוֹ, כָּל שְׁרִיר
בְּעַרְפוֹ מְסִיעִים עִמָּהֶם, כְּעוֹסְקִים בְּמִלְאֶכֶת הַקֶּדֶשׁ,
בְּגִיל וּרְעָדָה, בְּחֻדְנוֹת־יִצְיָרָה וְתִשׁוּקָת־תַּעֲנוּג;
וְהַפֶּל מְרִטֵט וּמְרַעִיד וְעוֹלָה וְיוֹרֵד, מְמַצְמֵץ וּמְקַשְׁקֵשׁ,
מְפָרֵס וּמְפָרֵפֵר, כָּל רִמְ”ח וְשִׁסָּה יוֹצְאִים בְּמַחּוֹל
וְאוֹמְרִים שִׁיר־מְזוֹרֵר־לְתוֹדָה עַל הַלֶּחֶם, חֶלֶב וְחֲמָאָה,
עַל רְבֵה וּגְבִיגָה וְעַל צָנוּן אֲדָמָדִם וּבְצֶל הַמְּזוּהֵיב...

שְׁמוּאֵלִיק עֲגִלוֹן, חֵיוֹשֵׁב לְמוֹל יִשְׁקָה, סְמוּךְ לְחִלּוֹן,
יִתְבוֹנֵן בְּפָנָיו־לְהַבִּים הַקּוֹרְנוֹת מֵהַנְּאָה עֵילָאִית,
מְקַשֵּׁיב לְמַצְמוֹץ הָרוּעֵשׁ וּלְקוֹלוֹת־הַקְּלָחוֹת בְּפִיו
הַמְּפֹטֵם בְּמֵאֶכֶל וּמוֹצֵף בְּמִשְׁקָה עַד־גְּדוֹתֵיו, מְאֻזֵּן
לְקַשְׁקוֹשׁ הַלְשׁוֹן הַמְּטַלְטֵלֶת בְּלִעָה הַעֲצוּם מְלַחֵי אֵלֵי לְחֵי
וּלְקוֹל גְּמִיעָתוֹ הַגּוֹעֲשֶׂת “כְּפֶרֶץ הַמִּים מִפִּיו
שֶׁל צָנוּר בֵּן מַחְצִית־הָאֵמָה, שֶׁבְּשׂוֹת הַשְּׁלַחִין...”
וּלְפֶתַע הֵטָה אֶת אָזְנוֹ לְחִלּוֹן כְּמֵאֻזֵּן אֶל הָרַעַם,

שהחל מתגלגל זה עתה בהרים והולך וקרוב,
 ויאמר אל ישקה: – "עמד נא מלעס רגע קט והנח לי
 לשמע הרעם בחוץ... ולקול רעם אדיר שנפצח מקרוב
 והרעיד זוגיות וכתלים – החוה בידו פלפי פיהו
 של ישקה, ויברך: "שפחו וגבורתו מלא עולם!"...

מבעד לשמשה המהבלת מגביה יצחק התיק
 את עיניו לעבים הנמוכים, שלקחו בשבים את השמש
 וכלאו תכלתו של רקיע בחומה אפרה-אטומה,
 ויותירו לארץ מתחת רק קב אור קלוש ודלוח;
 חזר וישפיל מבטו ל"גמדי המטר", המקפצים
 ויוצאים במחולות-משונה במימי-שלוליות, ויפסק
 פסוקו: – "לפי גון העבים ולפי כל האותות בשמים וארץ
 ירד המבול לא פחות משלשת ימים ולילות.
 חוששני, יבוא הרקב בחטה, בשדות לא-נקוו;
 השדות יהפכו ליון-מצולות ואני הן התרעתי
 שנה בשנה חזר והתרע: "צריך לנקו!"
 ואשר לא יאכל רקבון בסתו – יאכלו חלדון באביב" –

"אי-אי-אי – זה נפלא, מצין, הן אל זאת התפללתי מכבר!" –
 תמהו הפלחים לשמע קריאת השמחה-לאיד,
 שפרצה כתרוצת-נצחון מפי ישקה ונקפו בו עינים
 תמהות-נוכחות, אך מיד נוכחו הם לדעת, כי לא
 לדבריו של יצחק התפון, אלא לרבת-תפונים
 חדשה, שהגשה לשלחן, וכחש-ולא-חש בתמיהת חבריו,
 הוא ממשיך במזמור-ההלל לרבת-תפונים הנפלאה
 שפמותה לא טעם מימיו. וכרוצה הוכח בשנית,
 אם אמנם לא טעה בה – תקע את הפך עד תחתית קצרת הרבה,
 כתקע יוגב את אתו בקרקע התחיתה באביב,
 מעלה בה תלולית ריחנית, זהבה כענבר, דביקה
 וקרישה כמו שרף-ארגים, ויערה כלה לתוך פיו,
 החזיר ומשך את הפך בין שפתיו הצמודות זו אל זו,
 וכצאתה מחדש מתוך פיהו לאור העולם,
 שוב היתה גקיה ומברקת כאלו נגבה וצחצחה...
 ותלולית-הענבר, מבסיס עד קדקד, נמחתה ללא-זכר,

כאלו בלעמה תהום; והיה העקב למישור...
 ורק נטף-הענבר יחידי ומיתם, שדבק בשפם האדם,
 נותר כשריד אחרון להזכיר תולית מחצבתו.
 כבר סלטים פלו מפנכות ורטבם הטעים לכל חף -
 מתבל בפלפל ובמלח לרב, מרצף כפטיפס
 בפתיים ועירים-לבנים של בצל חריף-ריח,
 ואגלי שמן-זית זכים על פניו - כבר ספג ונגב
 עד נטפו אחרון בפת-לחם רכה, סופגנית.
 אך הכל יאריכו שבתם ויקטרו עשנם במתינות.
 (לשם מה למהר ולחפז - כדבר שמואליק - בעולם שכלו
 טיט-יון טובעני, אשר רגל אנוש בו תשקע ותמעד,
 וכל דרף שלו חלקלקת?...) יציצו מבעד לחלון
 אל הארץ צלופת-המטר, הטובעת במים רבים -
 כגז מבעד לצהר - ישאלו לנתיבות העבים
 ולדרכי הרוחות המנשבות, יחרדו לגורל הגרעין הנרוע
 ולנבט צעיר, המצפים לקרני-החמה המרפאות...
 מגלגלים היוגבים שיחתם על חטים, שעורים וחציר,
 שדות-שליחן ושדות-בעל, קרקע זבורית ועדית;
 מדוינים על טיבם של מיני דשנים וזבלים - מה עדיף:
 צפיעי הבקר, חריוני העופות או גללי-צאן?

בניהם של רוכלים, שהיו סובבים על פתחי אכרים -
 למרכלת, בנים לאבות המצפים על ספי חנויות
 לאכר שיקנה סחורתם, ילודי אמהות אנינות,
 שלריח גללים הן אטמו חטמיהן ונפשם בחלה ונקטה -
 בנים אלה עצמם מהפכים בגללים, תוך גמיעת הקפה...
 הם, ניני נכדיהם של אנשי עיר לישטינא ועמק הבקא,
 שבכל ששת ימי-מעשה הם היו בהולים על פתם
 ויכל לא יכלו להרחיק ולתציץ אל שדות ירקים,
 להנות מזיו פרח פורח בכר, מצל יער וחרש...
 ובימי שביעי ובחג ומועד, בהעור משנתה
 "הנשמה היתרה" השואפת לפרוץ ממחנק-סמטאות,
 כצפור משביה, ובדעת נרחבת לצאת לשדה
 וללון בכפרים - אז סגר עליהם "תחום שבת"...

ועתה - בני בנייהם ויניי וינייהם של דורות יהודים
 גמולי-משדי, שוב חזרו ומצאו את חיקה הגואל
 של אדם-אדמה, שממנה גלו ורחקו; והמה
 ימשיכו חרש ומשף את התלם ההוא הקדמון,
 שהחל בו יצחק בבאר-שבע וגרר, שחזר וגמשף
 בידי דור פובשי-פנען, עבר משדה פצו אשר בבית-לקחם
 עד פרם נבות שפשדה-יורעאל; זה התלם דרכו בו
 אחרי המחרשת רגלים עקשות-חסנות של עברים
 עזי-לב בהרי הגליל, חורשי וזרעי גוש-חלב ויודפת,
 ונפסק במקום שחורשו העברי המיר בהמתו
 ונזח מחרשתו, בכשרו המבשר פי חרב הר הפית...

חיים טהרלב

תפלה

ואני תפלה מולדתי, מולדתי!
 רצי נא, מנחתי הדקה -
 את עצמי לך אביא,
 לרשב ולזבל פועתי ובדמי
 רגבי אדמתך, צרובי-חמסנים.
 לשעריך הנעולים אפלה כהלוי
 לו, תניני לשום פעול צנארי -
 לכת בתלם עם שחר טלול,
 ולשוב עם ערב בעקבות הצאן.
 פיעלב בעברו את הירדן
 אבוא אליך ואתחנן:
 נא אספיני, ואל תקיאני
 אם-אדמה!

אריה אברך

בית אברך

(בפנת הספריה)

קורות הספריה והתפתחותה שלובים ושזורים בתולדות יגור על פני כל 40 שנות המשק. ברציפות ללא הפסק גדלו ועצמו ממדיה, והיא לא פסקה מלהתרחב, גם כאשר מאזן המשק השנתי לא היה כל כך מאוזן... ויש לציין בסיפוק רב, כי מאז ומתמיד נענו מוסדות המשק בעין יפה לצרכי הספריה, גם כשהיו מקצצים מדי פעם בתקציבים של אי אלו ענפים וועדות, הרי בספריה לא נגעו!

מספר משה כ., כי בבואו ליגור ב-1925 מצא מספר ספרים באהלים ובחדרי חברים וחותמת עליהם "הספריה הנוודת". לאחר זמן מה התברר מוצאם. באחד הערבים הופיע "תרבותניק" נייד, — פשוטו כמשמעו — הולך-רגל, אשר היה עומס על כתפיו את המשא הספרותי ומביא מזון רוחני לצמאי דעת. החברים עטים עליו, חוטפים מכל הבא ליד ומשיבים את נפשם עד מועד בואו של ההלך מחדש.

כעבור שנתיים הושגו ב"השאלה", לאחר השתדלויות רבות מספרית בורוכוב בחיפה, כמה עשרות ספרים, בהם הונח היסוד לספריה הראשונה ביגור. הוכנס לחדר האוכל ארון עם דלתות זכוכית ומשה נתמנה כספרן ראשון במשק. כעבור זמן מה "גמרו" לקרוא הספרים. התיצבה משלחת מטעם "שוחרי-הספר" בפני המזכירות וביקשה להקציב סכום כסף חודשי לרכישת ספרים. אמנם הוקצב בשעתו — 1 לא"י (היה זה סכום כסף כלל לא מבוטל, בלירה אחת אפשר היה לרכוש 25—30 ספר), אבל הגובר דאו לא הקפיד למלא אחרי החלטת המזכירות. והנה רווח והצלחה באו ממקום אחר. על כך מספר קלמן ס.: מעשה בתייר שנקלע למשק, כולו נרגש ונרעד מאורח חיינו, הכל שפיר בעינינו, רק רמת הספריה לא נראתה לו ביותר, הוציא דולר כתרומה ראשונה ולאחר שהגיע לאמריקה שלח כל חודש, קצובות, דולר אחד, מספר שנים, כנראה עד אחרית ימיו.

עם האחד

המפנה העיקרי חל בשנת 1933. לאחר איחוד המשק והפלוגה איחדו את שתי הספריות, נבנה צריף-תרבות ובאחד מחדריו שוכנה הספריה. אברך ז"ל התמסר אז ללא גבול למפעל הספריה, ריכז סביבו עוד מספר חברים שנטו שכם ובשנת 1935 הגיעה הספריה לספר ה-2000.

אבל הגורל התאכזר מרה. ב-1945 כרע, נפל אברך בתאונת עבודה בגן-עצי-פרי. אבל כבד ירד על המשק, והיה זה טבעי ליגור, כי ביום השלושים לנפלו נורתה אבן הפינה לבית-תרבות, אשר ישא את שמו. במגילת היסוד נאמר בין היתר: "אברך היה בין המצוינים בתוכנו — נאמן ביתנו, איש עבודה ומחשבה וכל ימיו נתון לדאגות הציבור ולסיפוק צרכיו התרבותיים. הימים לעבודה והלילות לספר עברי, ולא לעצמו בלבד, כי על כתפיו נשא וכוונן את ספריית המשק להאדירה. לכן נועצנו להקים לו יד לזכר עולם בתוכנו...".

ב־1 בנובמבר נחנך „בית אברך“ לשרת את הספרייה בשנים מהדריו. בחדר נוסף נפתח חדר־קריאה וברביעי — כריכיה.

עם פתיחת „בית אברך“ היו בספרייה כ־8000 ספר. מבחינת השיכון הורגשה רווחה רבה, אבל לקינו בחוסר קטלוג ראוי לשמו. עד אז שימש ספר אחד, עב כרס, יחיד לכל 8000 הספר. השאלה נפתרה עם כניסתו של אהרון ש., כספרן וכעבור 3 שנים התחילה לעבוד צילה ג.

לקראת תשכ״ג — חג הארבעים למשק — 4 ההדרים של „בית אברך“ מלאים וגדושים ב־24,000 ספר עד אפס מקום. ראש גאוותנו על הקטלוג המעודכן והמשוכלל. בקלות ובמהירות אפשר למצוא כל ספר מבוקש. הקטלוג הכללי המונה 50,000 (חמישים אלף) כרטיס, מסודר לפי א״ב של שם הספר ושל שם הסופר כאחד. לאחריו באים קטלוגים משניים לפי נושא ומקצוע. הושלמו הקטלוגים לפי הנושאים הבאים: אנציקלופדיות, כתבי־עת וקבצים, מקרא, מדעי היהדות, חקלאות, אמנות וספרי ילדים (עד כתיב ח). בכל יתר הנושאים — הקטלוגים בשלב של גמר ותוך תקופה קצרה יושלם מפעל גדול ומבורך זה. נביא כאן דוגמא אחת: במקצוע התנ״ך והמקרא מצויים בספריה 412 ספר!

קצר המצע מלמיין את רכוש הספרייה בסקירה זו. נציין רק שמתוך 24 אלף ספר מהווים ספרות יפה, מקור ותרגום רק 40% (כ־10,000), יתרתם — 60% (כ־14,000 ספר) הם ספרי מדע ועיון, מחקר, היסטוריה וכו’.

לקראת תשכ״ג היה הרכב הספרים בספריה כדלקמן:

19.058	—	עברית
1.013	—	יידיש
597	—	רוסית
1.323	—	אנגלית
1.871	—	גרמנית
55	—	שוונות

23.917

יש לנו מבחר גדול של פריודיקה. אנו אוספים כמו כן את גליונות שלושת עתוני הפועלים — את „למרחב“, „על המשמר“ מיומם הראשון, ואת „דבר“ החל משנת 1932.

אשר לקוראים: ישנם למעלה מ־800 קוראים בספרייתנו, מהם 600 קוראים פעילים. החל מכיתה ט’ ומעלה שואלים ילדי ביה״ס ספריהם בספריה הגדולה.

מזה שנים קיים רישום יום־יומי סטטיסטי על מחזור הקוראים והספרים. ואם כי יודעים אנו שהסטטיסטיקה, הנתונה לא משקפת בדיוק את מחזור הספרים והקוראים (ישנם הרבה מקרים, שהספר הנשאל ע״י אחד החברים נקרא גם בתוספת של קורא או יותר מזה, וזאת לא מצוין בכרטיס). בכל זאת נביא כאן חלוקת הספרים לפי מקצועות שהושאלו. בטבלה א’ — בשנת תשי״ב וטבלה ב’ — תשכ״ב.

ת ש כ"ב		ת ש י"ב		השאלות
%	מספר	%	מספר	
11	1407	5.8	581	ספרי ילדים ונוער
11.6	1490	11.8	1183	ספרות יפה (מקור)
64.4	8219	60.4	6063	ספרות יפה (הרגום)
0.5	68	1.1	110	חקלאות, טבע וטכניקה
4.4	567	5	499	יהדות, ציונות, א"י
0.5	64	4.2	423	חברה וחינוך
2.4	309	2.2	220	שאר ספרי מדע
1.4	182	4	401	אידיש
3.8	489	5.5	557	לועזית
100%	12.795	100%	10.037	סה"כ

התגבש חבר ספרנים המורכב מחברים ונוער. הם עושים את מלאכתם בהתנדבות וישנם בתוכם העוסקים בזה 20—25 שנים רצופות. ואין לסיים סקירתנו מבלי לציין שקיימות עוד מספר ספריות ביגור שלא ייחדנו להן מקום בסקירה זו:

ספריה פדגוגית	—	13.500	ספר
ספרי לימוד	—	13.000	"
ספרית ילדי ביה"ס	—	3.500	"
		30.000	"
ספרית המשק		24.000	"
		54.000	ספר.

חמישים וארבעה אלף ספר הם נכס רב־ערך ליישוב של 1300 נפש. עובדי הספריה

המקהלה ביגור

בבואנו לספר על הפעולה המוסיקלית ביגור, עוברת בראשי ההיסטוריה של המקהלה כבמחזה ונגעים וחולפים המראות.

ראינו במשך כל שנות קייומה של המקהלה גאות ושפל וחזון חלילה. בראשית הדרך ליצירתה, היתה השירה התופשית, בחדר האוכל הישן, בארוחת הערב ואחריה, עד שעה מאוחרת בלילה, בימי חול כבימי שבת. לא היתה קיימת ועדת תרבות בימים ההם, כל הפעולה התרבותית — היה לה אופי ספונטני, בה לקחו חבל כל החברים ומספרם, אם זכרוני אינו מטעני, היה אז כ־70. השירים שהושרו אז, היו ברובם שירי עם עבריים, יהודיים, ובחלקם משל י. אנגל ועוד...

מדי ערב החלה השירה בוקעת מפני כמה חברים יודעי שיר, ישובים ליד שולחן ה"עגלונים" ומכל השולחנות האחרים הצטרפו אלינו. חדר האוכל היה אז המרכז הרוחני של המשק. הילדים טרם היו וחברים היו פנויים בערבים. ראשון המנצחים של מקהלת יגור בהיווסדה, היה שמואל שפירא מעין חרוד. לא ארכו הימים ומפלוגת עין טבעון (כפר יחזקאל) עברו אלינו כמה חברים ובתוכם יהודה שרתוק (שרת). לאחר זמן קצר ריכזנו מספר קטן של חברים למינימום הדרוש למקהלה נגיסית ותיכנגנו תוכניות שונות. בין היתר צרפנו צעירים וצעירות מכפר חסידים למקהלה.

כך גדלה המקהלה ועמה בא שיפור ועלייה ברמה המוסיקלית של משתתפיה. זוכרני את בואם של אנשי קלוסובה וביניהם מספר חברים, אשר עוד כיום שרים איתנו, מתוך הכרה בערכו של מפעל זה, שיש בו מן הסיפוק והחוויה וכן הגאע עצמית ולולות.

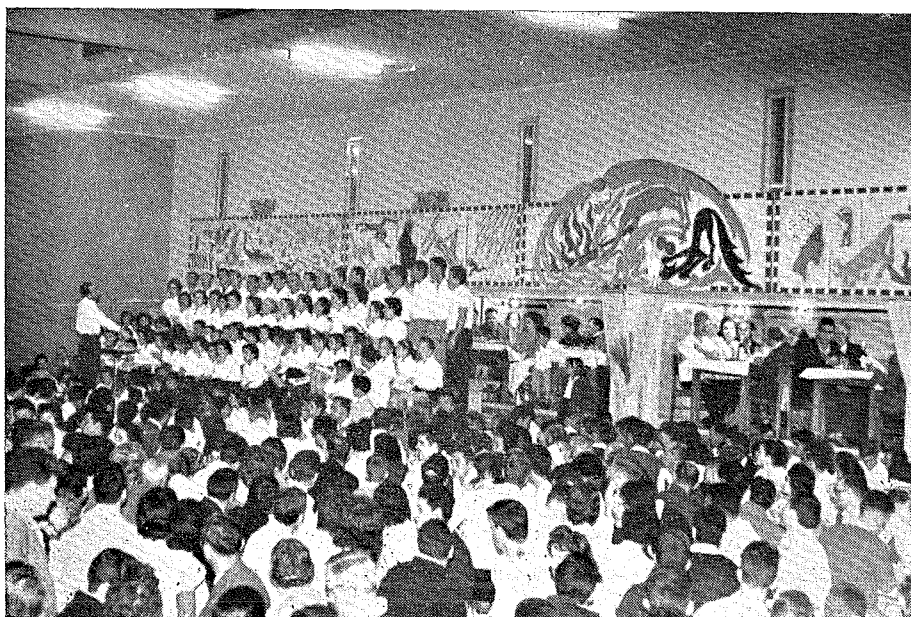
יהודה ש. בכוח הרצון וההתמדה שלו, הפיח במקהלה רוח חיים. חזרת המקהלה היתה לנו נוסף לשירה, גם שיעור לעברית והג'ך, הואיל ויהודה הקפיד מאוד על המבטא העברי הנכון ובהסבירו את הטכסט היו דבריו מתובלים לרוב בציטטות מהתנ"ך, משיירי ביאליק, רחל ועוד. התבררם הזוכרים את ימי הגאות האלה, ידעו וודאי גם הם לספר עליהם לא בלי התרגשות. המיוזג הנ"ל: יגור וכפר הסיידים, עלה יפה. החזרות התקיימו לסירויגן, בייגור ובכפר הסיידים. אחת לשבוע היינו „מטיילים" לכפר הסיידים לחזרת המקהלה.

שנות 1929—30—31 על כל המוצאות אותנו ואת הארץ, היו שנים של פעילות מוסיקלית מסועפת לפי תבאי הימים ההם. ערבי שבת היו קודש להשמעת תקליטים בפטיפון פרימיטיבי, וחשמל עוד טרם היה. הגיעה שנת 1931. יהודה התכונן לשליחות בגרמניה. עקב ההכנות הרבות לקראת צאתו, במסרה המקהלה בהכרח לידי. אבל לא היסטתי, אם כי חרדתי פן אכשל וידיעותי מועטות. לכן נהגתי מנהג: „למד אתרים ותלמד גם אתה". במשך שנה שלימה עוד המשיכה המקהלה בלעדי יהודה וברור, כי לא היה קיים אותו מתח וכן הסיפוק כבימים בהם ניצח יהודה. אך הרצון להחזיק בה ולא להרפות ממנה, הוא שהיה הגורם לקייומה של המקהלה, עד שובו של יהודה משליחותו. מעתה החלה

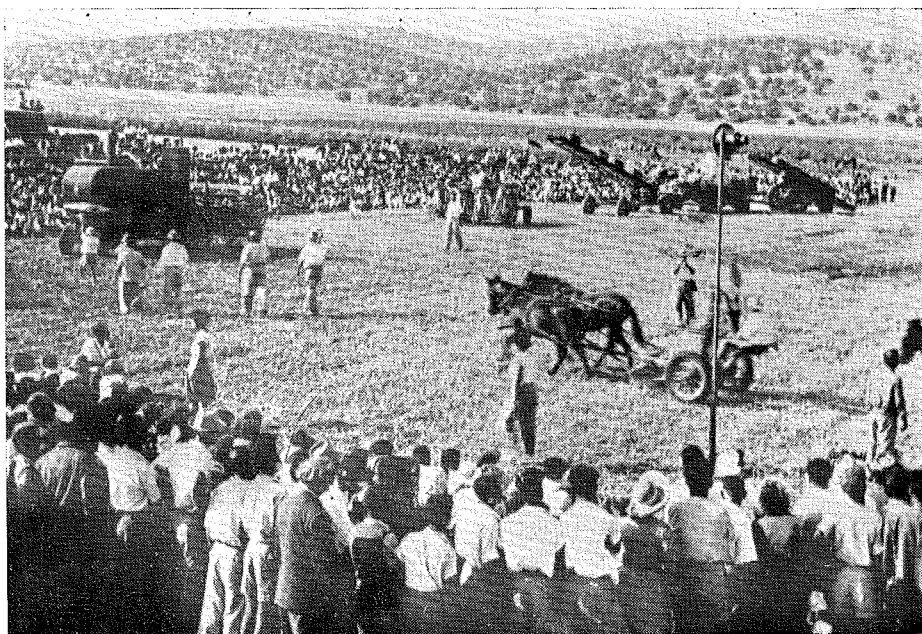

תקופה חדשה בחיי המקהלה. יהודה אשר שהה כמה שנים בגרמניה, הביא עמו מטען מוסיקלי רב, הינכו המוסיקלי אצל גדולי המוסיקאים שם. כן נוסף עור כנגד המקהלה והם כלי נגינה אחדים שרכשם בגרמניה.

זכרני באיזה חגיגות הראה יהודה את הכלים לאלה המיועדים לנגן בהם ובנוכחות כל חברי המקהלה. היה זה בצריף ביה"ס. כובו האורות בצריף ורק אור אחד נשאר אשר כוסה בניר צבעוני. כלי הנגינה הובאו עוד קודם לכן לצריף והוסתרו מעיני הנוכחים. לאחר כיבוי האורות, הוציא יהודה את כלי הנגינה ולפי הסדר השמיע צלילים מכל אחד מהם ומסרו לבעליו המיועד. היה זה ערב של שמחה. עיני החברים, להם נועדו הכלים, התיוו רשפים מרוב אושר. בהרדה החקנו את כלי הנגינה כהחזיק תינוק בן יומו, שלא להסב לו כל נזק. המקהלה החלה בפעולתה ביתר מרץ וחזרות שוב היו מלאות הוויית, בתן הקדיש יהודה חלקו של הזמן לסיפורים מעניינים משהותו בגרמניה.

ליל הסדר

חג הביכורים

זו היתה תקופה של עליית המקהלה בשלבי התפתחותה. להופעותיה של המקהלה במקומות שונים היה פרסום רב וביקורת חיובית ושמה גודע לתהילה ברחבי הארץ. גם בתזמורת אשר קמה החלו חבריה להשמיע צלילים, אשר בקצו מכל פינות המשק ועד למקלחת העץ הגיעו החברים (הצ'ליסטים) עם כליהם מחוסר מקום אחר לחזרות. (צעירים! טלו דוגמה לעצמכם מהורייכם). קצר המצע מלתאר את הגינוי ב"גור. במרכזו עמדו תמיד המקהלה והתזמורת. ימי העלייה לקרקע, פסח, חגי ביכורים, תשעה באב ועוד, ובכל זה יהודה ש.; היו אלה שנות פאר, מסעי "נצחון" וכבוד למקהלה וכן גם ליגור.

אך לא ארכו הימים ועקב ועזועים שונים בחיי יהודה, נדמו הקולות וכן כלי הנגינה עד בא יום וקם לנו, "מושיע" מצד אחר. בן יגור, ש.ו. אשר גילה כישרון מוסיקלי רב, לקח לידייו את הגה המקהלה ולאחר זמן קצר, חזרה המקלה לתפארתה. המסורת אשר הוריש לנו יהודה, נשארה קיימת ועומדת. לא סטינו ממנה כמלוא הנימה, ורשומיה ניכרים עוד כיום, בעיקר בחגים.

ראוי הוא יהודה לרהשי חיבה ותודה על אשר הנחיל לנו, נכסי תרבות כאלה לא בכסף נקנים, כי אם בעמל וזיעה, במסירות ואהבה. תמורות וחליפות רבות חלו בחיי המקהלה. תקופת הצמיחה, הגידול וההתפתחות הגיעה לקיצה עם הזעזועים הפוליטיים בארצנו, אשר פגעו קשות בכל שטחי החיים בתנועה הקבוצתית, ובתוכם יגור.

המנצח, בן המשק, בשובו ממסע לימודים בחוץ לארץ, לא חזר ליגור. יהודה, מסיבות ידועות, הלך מאיתנו. מאז נותרה המקהלה ביתמותה, כצאן בלי רועה. מנצחים שונים באו חדשים לבקרים, אך לא אלה יכלו להחיות את המקהלה, בעלת המסורת המפוארת, מדי פעם קמה המקהלה מריבצה, או יותר נכון הקימוה בכה, כי עייפה נפשה למנצחים למיניהם, שלא הצליחו לכבוש את הלבבות, כפי שעשה זאת יהודה... רבים מאלה, שעמדו ליד עריסת המקהלה, עזבוה, נטשוה, כאבות חורגים למקהלה נראו בעיניהם כל המנצחים למיניהם, החוטים, אשר קשרו אותנו כולנו עם העבר הלא רחוק ואשר כקשר ה"גורדי" היו, בחרב ה"פירוד" נתקו — וחבל. ועתה, המקהלה קמה שוב לתחייה, מזקני העדה מעטים נותרו בה, ובמקום החסרים שנטשוה באו חדשים ובני יגור מעטים. המסורת המפוארת עדיין מרחפת בחללה, מצפה לחידושה.

מ ר ד כ י א י ז ן

30/12/1955

וייצמן ביגור

הנשיא במשק, ציפו לו הרבה ימים. אמרו: יום בואו הוא בגדר סוד, אבל וודאי שיבוא. ההורים הזקנים התרגשו: נצא לקראתו בספר תורה... והם מעלים זכרונות: לפני שנים הרבה עבר את עיירתנו, אי-שם בגולה. המונים צבאו בתחנת הרכבת, קהילה יהודית רבתי... ותמהו אז הגויים: האם מלך היהודים בא?!

הקטנים שואלים: "מי צריך לבוא? נסיך? מלך? דוקטור יותר גדול מהרופא שלנו?" מישוהו מסביר: מורה, מורה גדול הוא, לא רק לילדים, אף לחברים ואף לסבות ולסבתות. — "מה אתה סח?" — מתנגד עמי, "הלא היה יחד עם הסבא שלי בכיתה אחת" — מטעים הילד בהדגשת חשיבות.

ומשבא היום התחילה התכונה מהבוקר. בחצר סידרו וסיקלו את האבנים, והילדים עזרו במסירות. מן המפורסם הוא כי קשה סחף הכרמל לכפות רגלי האחרים. במחסן הילדים דואגים להספיק להניח את כל חולצות השבת של הילדים. היום עובדים בלא הפסקת צהרים, למען אפשר גמר עבודה מוקדם ויספיק הציבור להתכונן לקבלת פנים נאה, כולם מסתכלים בדאגה בשמים, כי מזג האויר נראה בלתי יציב. הירד גשם, או יעטו השמים הוד התכלת לקבלת האורח? מתלוצצים: הועדה הזמינה יום יפה... ואמנם היו שעות שהשמים התקדרו ורוחות רוויות

רטיבות נשבו מהמערב כמבשרות גשם, אך בבוא האורה הבהיקו השמים בווהר התכלת «ברוך הבא!». לבושים בגדי שבת בשעה לא רגילה, צפופים וצמודים תוך התרגשות עצורה נעמדו החברים בכניסה, דגלי העם והמעמד מתנופפים ברוח. מדי פעם מזדעזעו הציבור עם בוא הבשורה: «בא!»

לבסוף מגיעה המכוננית ורטט עובר בציבור. הוא יורד מן המכוננית, בעל קומה וזקוף, על אף יובל השבעים שהחג, «משכמו ומעלה גבוה מכל העם». יראהו אף העומדים מרחוק. כבר הסתדר לידו משמר הכבוד והמלווים, אך הוא פרץ את הגדר וניגש ללטף פעוטים שנראו בין הקהל. קיבלוהו הילדים בסך ומגילת-הקדשה בידיהם.

«ברכה לנשיא» — מסיים הילד את קריאת המגילה. כל הילדים עוצרים נשימתם ועיניהם תלויות רק בו — במנהיג. והוא — ניכרת בו התרגשות. הוא מלטף את ראש הילד, מסובב את המעגל ולוחץ יד לכל ילד. ביתר מהירות פעמו לבות הילדים ואדמו הלחיים מתוך התרגשות.

בכיתות בבית-הספר. הנה תערוכת הזית, הוא העץ עתיק-היומין, אשר משמנו נדלקות מנורות הנצחון של חנוכה. הילדים מסבירים את טיב העץ, מספרים על מוזיקן והמלחמה בהם, אף על תוצרתו. והכימאי והממציא מקשיב בשקידה, שואל ומקבל תשובות ולומד. כך אמרו חז"ל: «מפי עוללים יסדת עונו...» ולבסוף הוא אומר: «תודה לכם, ילדים. מפיכם כיום כימיה למדתי...»

בהמשך הביקור ליווהו עלילות על הגג, אשר משם יוכל להשקיף על כל המשק בבת-אחת. «כל כך קרוב כאן הכרמל» — דובבו שפתיו בהתרגשות ניכרת. עיניו תרו בסקרנות רעבה את הנוף, הרי כמו למשחרר יוצאי מצרים, מעט מן המעט ניתן לו לראות את הארץ מקרוב. הן תדיר ישקיף עליה אך מרחוק מנבו טרדותיו בהיאבקות על גורלה. ובענווה ביקש: «רבתי, למדוני פרק בידיעת הארץ».

ובינתיים, הקיבוץ על המוני חבריו, הוריו וילדיו והנוער המתחנך — הסב מסביב לשולחנות הערוכים בחדר-האוכל. חדר-האוכל הזה על כתליו הגבוהים, הלבנים והדוממים, תקרתו הרמה ומנורותיו המאירות — כמה התרגשות ציבורית ספגו קירותיו. הוא השותף הפעיל לכל אבל ושמחה בהברתנו. «חדר-האוכל שלנו, היפה והפשוט» — רגילים החברים הוותיקים לבטא בנימת התרגשות — כל כך הולם אותנו...

עם כניסת האורה משתררת דומיה גדולה באולם הגדול, המלא מפה לפה. אף הקטנים שבקטנים היושבים על הרצפה במרכז, מתוך חוסר מקום, כאילו חשו את חשיבות הרגע, לא נעו ולא זעו. נתלו עיני כולם בדמות הנערצת. זקופה קומתו, בטוחה עמידתו ופניו, כביכול, שקטים. אך ניכר כי כבד העול המוטל על שכמו, ובלב כולם לוחשת תפילת עידוד: «בכל מאודנו אנו איתך, תפעל עבור מפעלנו, עלה וצלח». הוא דיבר קצרות, «הנני עומד בחזית של היאבקות עם גורמי חוץ, אשר בהם תלויה ההכרעה, אך גורלנו תלוי גם בנו, באנשינו. ואתם, כפי שאני רואה אתכם, עם ילדיכם ומפעלכם — כן יגדל — מוסיפים לי עידוד וכוח בהיאבקותי הקשה». סיים. מורגשת היתה עייפות בקולו. הרי מן הבוקר כבר היה בדרכים להספיק בשעות קצרות לראות את הישובים, להרגיש את קרקע המולדת תחת כפות רגליו, להיפגש עם חלוצי העם.

ולמלוויו אמר: «במקומות אחרים הרבו לדבר, אך ראיתי מעט. אצלכם דיברו מעט, אך ראיתי הרבה». האם יכולנו לזכות למחמאה יותר מלבבת?

גזה שעת הפגישה. החיים חזרו למסלולם הרגיל. משמרות ערב נכנסו לעבודה. ההורים יצאו עם ילדיהם לשוח וועוד הרבו להחליף ביניהם רשמים והדים מחווית היום. על הבריכה הגבוהה הודלקה חנוכיה ושפעה מאורה על החצר האפלה.

שולמית אמיתי

9.2.45

ביקורו של ולדק

החבר והחברה ולדק ביקרו בשבת בפעם השניה במשק יגור ואחרי סיור בכרמים נפגשו לשיחת חברים באולם של חדר האוכל החדש, הגמור למחצה. אחרי ברכה קצרה של הח' אידלסון, שהציג את האורח לפני החברים, ענה הח' ולדק: „במשך 28 שנות חיי באמריקה הייתי 4 פעמים מחוצה לה ורק לפני שנה ביקרתי ב־9 ארצות, ולא־א־ישראל באתי רק עכשיו. אשם בזה אולי אני בעיקר, אולם יש פה גם אשמת שליחכם באמריקה. ידעתי את ארץ ישראל רק כארץ של „הומש“ — ידעתי שיש מערת מכפלה וקבר רחל וזה לא ענין אותי, לא ידעתי על ארץ ישראל החדשה. ועוד מומנט: לא הרי שמיעה כהרי ראתה. כמה שלא יספרו לך על יפיה השמימי של בחורה, אין בזה ממש עד שלא נפגשת איתה פנים אל פנים. והנה החלטתי לבוא ולראות.“

„משק יגור היה הקיבוץ הראשון בארץ אשר ביקרתי. במפעל ציבורי באמריקה דואגים בעיקר לפאר את החזית החיצונית של הבנין, ומה נעשה מאחוריה אין לזה חשיבות רבה. את ההיפך מזה ראיתי ביגור. החצר מלאה אבנים, בתי אבן כמעט רק בשביל הילדים, והמבוגרים חיים עוד בצריפים רעועים ובאהלים. אולם, לעומת זה הפרות הן פרות ממש, והצאן — צאן ממש. בחצר אין הרבה פרחים, אולם השדות סקולים ונטועים עצים ממש. בראותי זאת הבינתי, כי הדבר רציני, שאתם עוסקים בעיקר ואת הטפל מניחים לאחורונה.“

„מאז עברתי בארץ לארכה ולרחבה, על אפם וחמתם של הערבים. הייתי בשרון, ביהודה, בשני העמקים. ראיתי קיבוצים וקבוצות (אם כי לא ידוע לי עדין מה ההבדל ביניהם ודומני שגם המסבירים בעצמם לא יודעים את זאת). נוכחתי לדעת שכאן אנשים יודעים להקים משק. כל זמן שצריך להתלבש יהיה צורך בחיטים וסנדלרים, אולם בעוברי על יד שדה יהודי, מעובד ע"י יהודים, שמח הלב! וכשרואים אדמת סלעים, אשר באמריקה לא היה איש טורח לעבדה, וכאן אדמה כזאת נסקלת, ניטעת, מעובדת ונותנת יבולים יפים, ואת זאת עושות ידי פועל יהודי ומאפשרות לו להיות מבלי שיהיה מנוצל ע"י זולתו, וכשיודעים שבצורה כזו מעובד החלק הרביעי של כל האדמה השייכת ליהודים — הנני שמח מאד. כמוכן, לא יתכן שיחזורו כאן כל זמן שהעולם כולו ישאר בכבליו, ואם העולם ישתחרר לא תישאר ארץ־ישראל כבולה, אולם אתם נותנים את חלקכם. ודאי ידוע לכם שהנני יושב ראש של ה"ידישער ארבעטער קאמיטעט" באמריקה, המונה בשורותיו כ־350—400 אלף חברים, — אני שמח לברך אתכם בשם הועד הזה.“

„במה אתם מוצאים חן בעיני? באמריקה הננו רגילים לראות באסיפות פועלים, אנשים בני 40—50 שנה ופה אני רואה לפני הרבה נוער. כ"א מבני הגיל ההוא יודע את הכל מכבר

ואין לו יותר מה ללמוד וזה משעמם. בגיל זה חסרים כה, אמונה והתלהבות ואתם כולכם הנכם צעירים. צרות ופרובלימות לא חסרות כמוכן גם אצלכם, לא רק הצרות הפוליטיות. אמריקה עשירה מאד והפועל שם, זה שעובד, חי אולי בתנאים קצת יותר נוחים — אוכל יותר בשר, הולך יותר לקולנוע, אולם צרות ואי סדר יש בחייו לא פחות משלכם, ואתם הנכם בונים. אני מודה לכם מאוד על הפגישה הזאת.

בשיחה השתתפו מחברי המשק הח"ח יהושע ונגר, שר, אידלסון, פידל ונ. רבינוביץ, אשר הסבירו לאורחים את נשמת המפעל, תבעו עזרה והשתתפות במפעל. ביקשו מהח' ולדק להביע את יחסו לציונות הפוליטית ולספר על תנועת הפועלים היהודית באמריקה.

הח' ולדק הדגיש שאינו רוצה לענות על השאלה הראשונה, כי אין הוא יודע עדיין לנסח את עמדתו בכמה נקודות. בכמה מהן חסר לו חומר לניסוח בהיר, על כמה מהן הוא יכול אולי לענות כבר שלא כתשובת ציבורנו — בביקורו זה בארץ החליט לא לדבר (וזהו המקום היחידי שהוא הפר את נדרו למרות הדרישות וההזדמנויות הרבות לגאום בארץ).

הוא יכול אולי להעיר רק, שבארץ בכלל מרבים מאד בדיון וגישה פוליטית לענינים, ומתוך נסיונו אין הוא יכול להיות בטוח שההגזמה בדיונים פוליטיים עוזרת לפעולה קונסט-טרוקטיבית. לבסוף תאר הח' ולדק בקצרה את מצב תנועת הפועלים היהודית באמריקה ומתוך דברי ברכה לבניים גפרדו והחבר והחברה ולדק מקהל החברים.

4.7.36

הוֹבֵרְמָן מִנְג'ן

יום ששי ושבת האחרונים עמדו אצלנו בסימן של בחירות למוסדות, חרדל-הבר... הוֹבֵרְמָן.

עוד ביום ששי תקפה את המחנה "קדחת הוֹבֵרְמָן", אשר הגיעה לשיאה בשבת לפנות-ערב שעה שהתחילו נוהרים ליגור מאות אורחים מיישובי הסביבה (למעלה מ-800 אורחים מעשרים ישובים).

הלמו פטישים בהקמת הבמה, בהכנת מקומות-ישיבה, "רצים" יצאו אל כל קצות-המחנה לאסוף את כל הכסאות מהחדרים, ולא נשאר לדייריהם מקום לשבת עליו ולאכול את פיתם, זו ארוחתם ה"יבשה", אשר ניתנה בשקיקים לחדרים, מעין "משלוח-מנות" של פורים, אשר ה"פאמער אנץ" התנוסס בראשן לתפארת... מחזה משעשע במיוחד היתה הובלת המנות בעגלה ב"רחובות" יגור, וחבל, שלא בא הגה "כרמל-פילים" להנציה את המחזה. גם ארוחת-מנחה נאכלה בחיפזון גדול ובדרך-ארעי, כמו, למשל, בערב-הגדול, לפני ה"סדר" של פסח או יום לפני פורים. ואמנם נמצאו ליצנים אשר קראו לזה בשם "תענית הוֹבֵרְמָן".

כל פה דיבר וכל שפה דובבה על אותו ענין. בחדר-האוכל ובמזכירות, בהנהלת-חשבונות ולהבדיל — במקלחת: "הוֹבֵרְמָן הולך, הוֹבֵרְמָן בא". אף תינוקות בית רבן דברו על המאורע בשמחה רבה ופעוטות בשרו אחד לרעהו בלשונם המגומגמת: "בוֹבֵרְמָן בא!" או: "גם אני רוצה הוֹבֵרְמָן!".

נושא מבדה מאוד שמשו במשך כל השבת השעול והעיטוש. כל המתעטשים

והמשתעלים הוזהרו בכל חומרת הדין לכל יתעטשו ולכל ישתעלו, כי בגפש הקונצרט הוא, סופרו כל מיני "ספורי-בלהות" על שעולים בקונצרטים, עד אשר סמרו השערות משמוע. כל המצוננים אחזו בכל האמצעים כדי ל"חסל" את השעול ואת הנזלת ויש אומרים, כי אף בריאים ושלמים נקטו באמצעים מתאימים, שלא יקבלו, ח"ו נזלת באמצע הקונצרט.

בשבת, החל מהבוקר ובמשך כל היום, היתה בקורת על יד שער-המחנה, כל שאר השערים נסגרו. (אגב: אותו יום הגיעה הידיעה על מחלת-הפה והטלפים בכפר-חסידים, והשמירה על השערים היתה דבר בעתו וכל הבאים נתבקשו להטביל רגליהם).

הקונצרט התחיל בדיוק בשעה הקבועה. הסדר באולם ולידו בזמן הכניסה ובשעת הקונצרט היה למופת. לכולם היו מקומות-ישיבה, הוכנסו למעלה מ-2.000 איש ולא נשאר איש בחוץ. הקהל העצום התנהג בסדר ובמשמעת וכל אחד ישב במקומו בשורה שהיתה מסומנת בכרטיסו. בין האורחים המוזמנים היו גם מאנשי שלטונות המחוז.

*

בעלות האמן היהודי הגדול, מיסד התזמורת הארצישראלית על הבמה, פריץ רעם אדיר של מחיאות כפים ולאחריו השתררה דממה עמוקה. אך הורמה הקשת — וקול הכנור המשתפך והעולה נשמע באולם וצלילים ורעדם של המיתרים, בנגוע בהם הקשת של היר הפלאית, מלא את החלל.

כל האזנים היו דרוכות-קשב לרטט-הנימים וכל העינים נשואות אל היד המדובבת את המיתרים. דממה של עצירת-נשימה, אפילו הצפור באחת מארובות-התקרה עמדה והקשיבה דומם.

גדול כוחם של ארבעת-המיתרים ותבורך היד המפליאה לעשות, אשר הצליחה לדובב לבבות אף של "אנשים פשוטים", אשר הודות לה נעשתה להם המוסיקה יותר מובנת ושערי-עולמות נעולים ונשגבים נפתחו לפנייהם ונעשו קרובים וברורים יותר.

אחרי הקונצרט נערכה מסיבה לאמן, ליד שולחנות ערוכים, בנוכחות קהל רב. בשם המשק הודו לאמן יהושע ו. וצבי שר. נאמו גם מ"מ מושל המחוז מר בינה והח' זרובבל, שנודמן לקונצרט. הוברמן ענה למברכים במילים נרגשות והביע את התרשמותו העמוקה מההקשבה הדרוכה של צבור הפועלים בן-האלפיים שנכח באולם.

18.3.1940

אמנים ביגור

משה רייפר

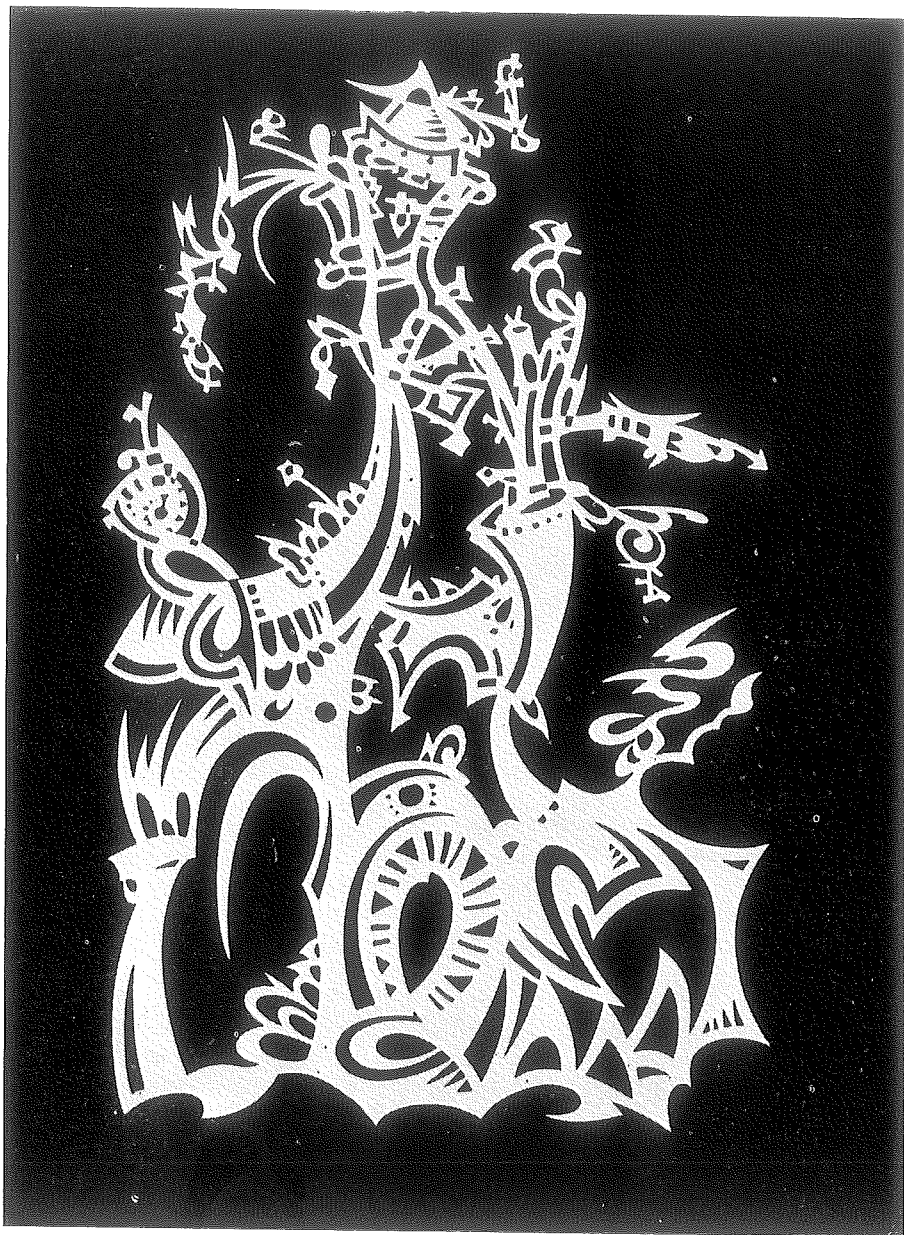
נולד ב-1907 ברישא, פולניה. בביה"ס זכה במורה לאמנות, איש מופלא, בעל זיקה עמוקה למקצועו ולחינוך. מאז נקבע הדחף הפנימי לביטוי האמנותי בגזירה.

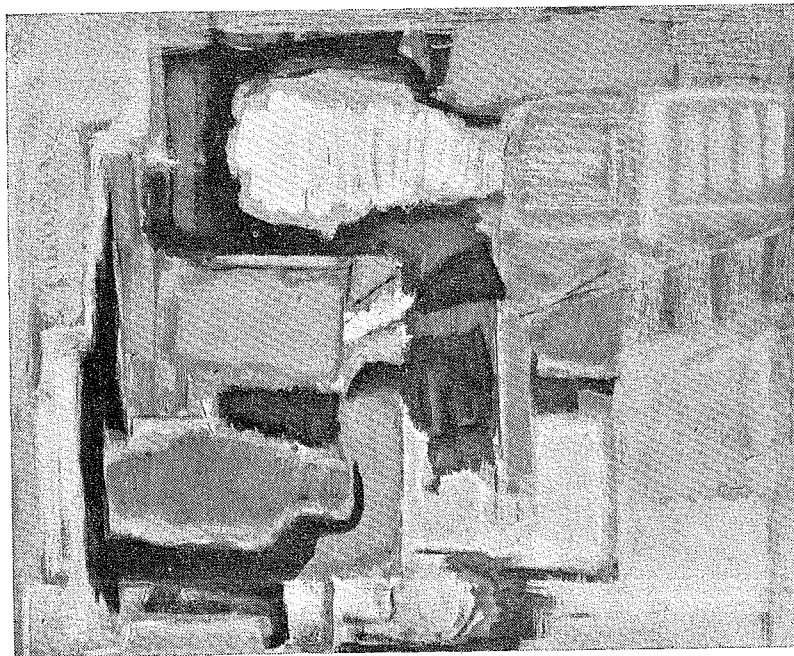
ב-1921 עלה מ. ר. ארצה. בעקבות היכרות עם הסופר ישורון קשת ועם הצייר צבי שור פנה ללימודים ב"בצלאל". לאחר שהייה קצרה בכותלי המוסד לא נתרצה משה להאריך לימודיו בתוכו, ופנה לעבודה. בימים — עבודה קשה ומפרכת הגוף, והלילות — לגזירה, מאריך יום עמלו בדביקות בביטוי, שבחר בו. תמיד נמצאו אנשים שעודדוהו. בתוכם היה גם ח. נ. ביאליק.

תערוכתו הראשונה ב-1936 במועדון פועלי הדפוס בתל-אביב, שם הכירוהו פרופ' שור ומבקרת האמנות מרים טל. מאז נמשכה התעניינותם ביצירותיו והערכותיהם פורסמו בעתונות.

תערוכתו השנייה ב-1940 בת"א. זו הועברה אח"כ בקיבוצים בארץ. בדרך זו, בליווי יצירתו, הגיע לחברות בקיבוץ.

תערוכתו השלישית ב-1961, בחסות המרכז לתרבות ולחינוך שליד הועד הפועל של ההסתדרות. התערוכה הועברה בעשרות מקומות יישוב בארץ. זמיונו היוצר ויכולתו האמנותית, עוררו ענין והתפעלות בכל מקום שהוצגו יצירותיו.

שלמה קנטור

בילדותו — תוך שרשרת המלחמות והתנודות והבריחות מהאויב המתמידות — לא מש ממנו תיק הרישומים. והנה, כאשר קלגסי-בלכוביץ' פרצו יום אחד לבית להרוג ולשדוד ונתקלו בתיק מלא רישומי-דיוקנאות של גדולי משוררי רוסיה וסופריה: טולסטוי, טורגנייב, ז'וקובסקי וכו' הם החליטו שאלה הם „יהודים מזוקנים" ובשצף-קצף התנפלו עליהם וקרעום לגזרים. זה השאיר רושם מזעזע על הנפש הילדותית, שנדר נדר לעולם יותר לא לצייר. וכל החיים היה עליו לעמוד במאבק עם איזה פיתוי ודחף פנימי, להתנער ולגרש מין תביעה תמידית: „צייר!" והנה ב-1951 תוך שילוב מקרים משונה התחיל לנסות לצייר ברצינות: בשמן. ב-1953 השתתף זו לראשונה, בקורס לציור בנען, בהדרכתו של הצייר זריצקי. היה זה הצעד הראשון של פגישה עם ציור-שמן.

ב-1956 צייר אצל הצייר מאירוביץ' בחיפה ובשנים 59—1960 למד במכון ע"ש אבני בת"א, בהשגחתו של הצייר י. שטרייכמן, שם טעם לראשונה טעמו של ציור מודרני.

בפברואר 1955 השתתף, לראשונה, בתערוכה קולקטיבית של הקיבוץ-המאוחד. באפריל 1958 — בתערוכת הקיבוץ בנען, בשלוש תמונות שמן. באותה שנה בתערוכה כללית — במשכן לאמנות בעין חרוך, בשתי עבודות שמן. ב-1959 ב„תערוכת העבודה" בחיפה.

בינואר 1960 — במוזיאון תל-אביב בתערוכת כל זרמי הקיבוצים.

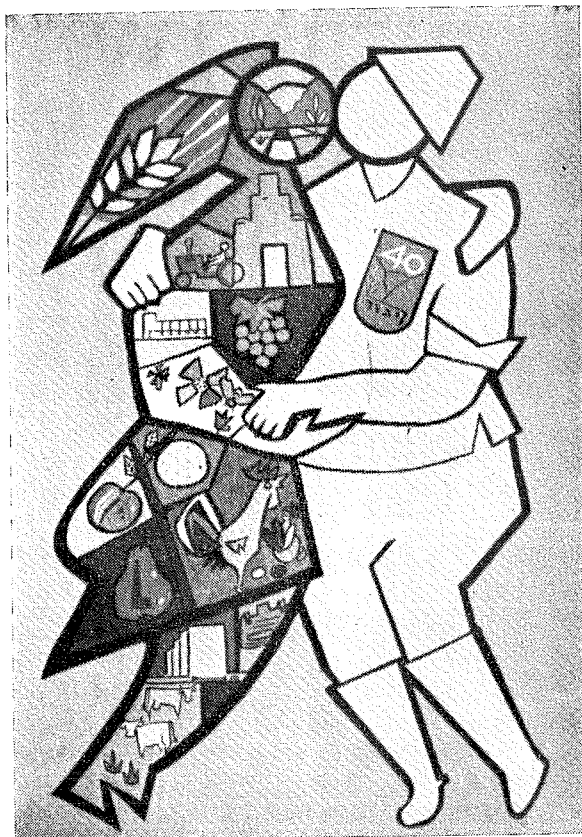
באפריל 1961 — בתערוכת הקיבוץ ב„יריד המזרח" בתל-אביב ובאפריל 1961 — תערוכת-יחיד בגלריה ע"ש צ'מרינסקי בתל-אביב.

בפברואר 1961 נרכשה עבודת שמן שלו לגלריה בפריז ע"י האספן הפריזאי אנדרה סלמון.

חווה לב

חברתנו חווה לב — הציור היה משאת נפשה עוד מילדותה. למדה ציור-אופנה בדנציג בב"ס לאמנות. המורים המליצו לשלחה לגרמניה לבית-ספר גבוה לציור, אך שם כבר שלטו הנאצים ולא קבלוה בגלל יהדותה. בשנת 1938 הגיעה חווה ליגור וכאן, כמובן, לא היה צורך בציור אופנה. בזמנה הפנוי המשיכה לצייר ורק בשנת 1958 השתתפה בקורס לציור בהדרכתו של הצייר מרסל ינקו.

יוסף רוזן

אין לתאר חגים ועבודה תרבותית בחיי הקיבוץ מבלי להיעזר באמנות הגרפית, הן בקישוט שנוצר ע"י תמונה וכתב, הן במודעה המדגישה את הערך של מאורע מסוים.

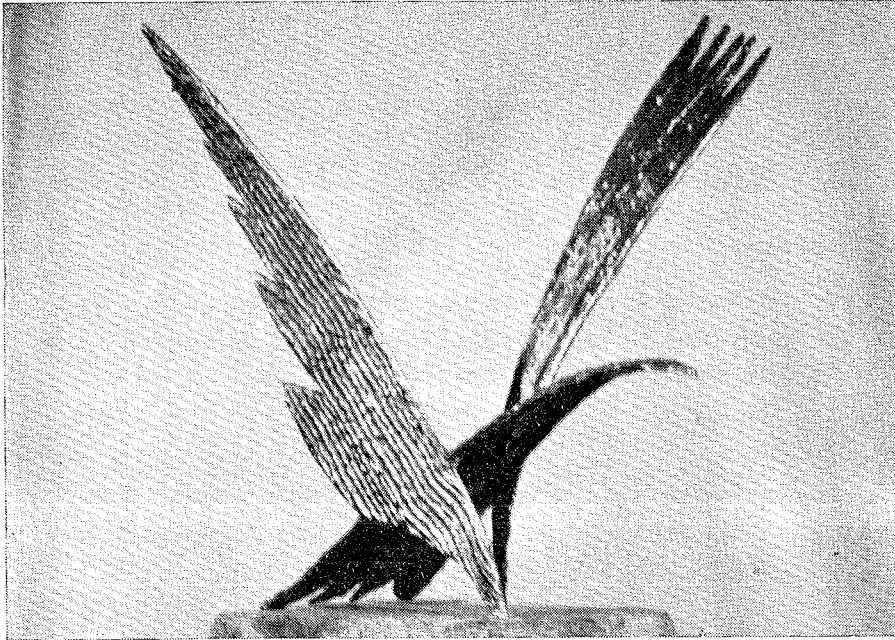
חברנו, יוסף רוזן, החל הכשרתו עוד בארץ מוצאו, והמשיך השתלמותו בצרפת, שם נעזרו בכשרונותיו, בזמן הכשרתו כחבר „החלוץ“, כדי לקשט נשפים. בארץ השתלם בקורס-ערב לגרפיקה, בו צוינו עבודותיו לשבח.

ביגור הציג לעתים מזומנות קריקטורות שנושאן היי יום-יום של המשק. באופן מיוחד מבצע רוזן עבודות גרפיות שונות. הוא הראה כשרון רב בסגלו לעצמו ביטוי המגמות הרעיוניות של הקיבוץ, בלוותו את החגים והאירועים ברישום תוכנם בצורה מתאימה על הפלקט.

קורט לוי

תחילת עבודתו של חברנו קורט לוי בעבודות־עץ לפני שבע שנים. בתחילה היה זה תחביב בלבד, עיסוק בחפצי־נוי מעץ זית. במרוצת הזמן עבר קורט לפיסול בהדרכת הפסל רוזי להמן.

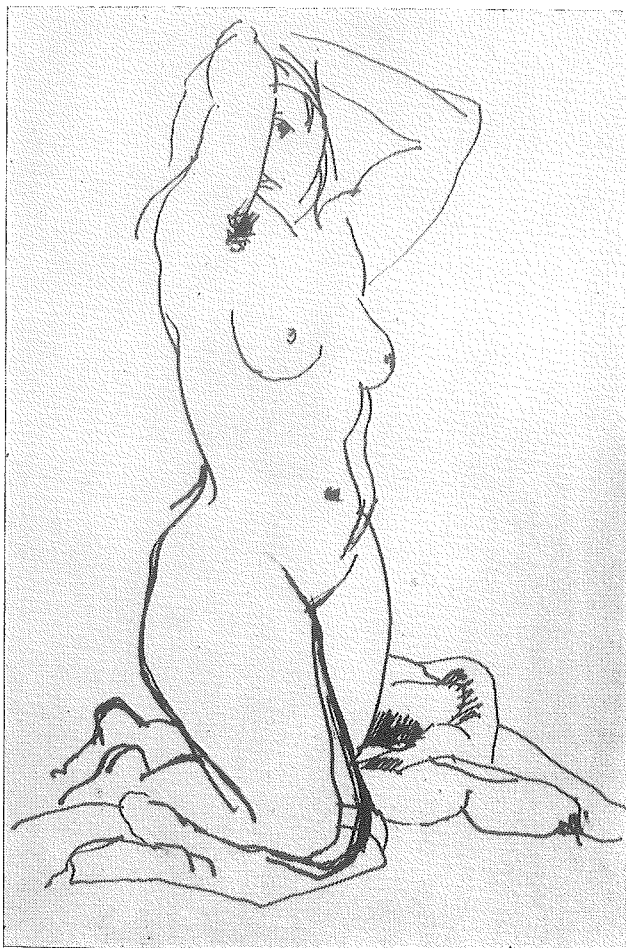

יעקב אדר

היתה לו נטיה לציור מילדותו. החל בפסול בהיותו בהכשרה בצ'כוסלובקיה. ללא כל הדרכה, עסק באמנות הפסול. עם בואו ארצה — למעניית — הקבוץ הארצי — המשיך בפסול בזמנו הפנוי, אך לא נסתייע, כי לא נתנה לו אפשרות להשתלם ולהתפתח. בבואו ליגור, שוב המשיך בפסול בכוחות עצמו, עד להצגת תערוכתו הראשונה במשק.

מטעם המשק, נשלח להשתלמות באולפן לציור ופסול של ההסתדרות בתל-אביב ע"ש אבנל.

השתתף בתערוכות הקבוץ המאוחד: בנען, יגור, גבעת-ברנר, תל-אביב. השתלם בצרפת ב-1950, באקדמיות לפסול וציור גרנד-שומיר ו-ז'וליאן. ב-1952 השתתף בתערוכה ארצית של אמנים ישראליים.

יעקב גבאי

חברנו, בן המשק, יעקב גבאי, נמשך לאמנות הציור עוד בתוך כותלי בית־הספר, אשר איפשר לו השתלמות בקורסים שנתיים, שנערכו ע"י ועדת החינוך של הקיבוץ והחטיבה. בצבא המשיך י. ג. להשתלם בציור ולאחר מכן המשיך אצל הציירים חיים קיוה וסטימצקי בציורי שמן. אם לחלק את הציור בצורה כוללת לשני זרמים — המופשט והפיגורטיבי, הרי ציורו של יעקב שייך לזה האחרון.

רזי פינס

חברנו רזי פינס השתלם בשני קורסים לציור בהדרכתם של הציירים: יוסף זריצקי ואביגדור סטימצקי. בראשון התחיל לצייר בצבע שמן, שאיפשר לו ביטוי יותר עשיר. בשני התקדם באקווארל בשטח הרישום. הוא מצייר כמו כן בצבע פסטל שמן. רזי מתרכז בעיקר בציורי טבע, פורטרטים ודומם.

החוצב

דב ילין ז"ל

תברנו דב ילין ז"ל, בן המשק, נמשך משחר ילדותו לאמנות הציור ועוד בבית הספר התמסר לה בלהט ובהתמדה. השתתף בקורסים שאורגנו ע"י החטיבה והוקדשו בחלקם גם לגרפיקה. שלא כמרבית הילדים העוסקים בציור, הצליח דב להתגבר על הפרעות חיצוניות ועל מעצורי ההתבגרות ונראה היה כי אמנות הציור תהיה לעיקר חייו.

בנופלו בקרב קלקיליה שיכלנו אותו ואת כשרונו המבורך. שנה לאחר מכן ראה אור הספר, "באיבו", המכיל מבחר ציוריו.

זכרנו לך חסד נעורידך

חבורת סופרי יידיש, ניצולי השואה, התארגנה בקבוצת „יונג ישראל" (ישראל הצעירה) וקיימה ביגור שלושה כינוי-סים, בהם השתתפו גם משוררים, סופרים ומבקרים ידועי שם בארץ. האורחים נתקבלו ע"י חברי המשק בלבביות רבה. הכינוס הראשון התקיים באוקטובר 1951, השני כעבור שנה והשלישי בפברואר 1956.

זכרנו לך חסד נעורידך, שפת יידיש, שלך ושל ספרותך; לכתך אחרי המוני בית ישראל בגולת אירופה המזרחית והמרכזית הרבה יותר מארבעים שנה. חביבה את עלינו כשפת אם וכשפת ספרות, שעלתה מנבכי פשוטי עם, למען העם. כמוה כחסידות, ספרות היידיש היא מבוע, ומבע בה לאהבת האדם הפשוט, לאהבת ישראל, לעמידה לצד החלש והמדוכא, לרוח דימוקרטיית ולהדגשת המומנט הסוציאלי. מהחבורות הצנומות של אייזיק מאיר דיק ועד הפוליאנטים המהודרים של ייווא, מחרוזיו-שיריו של אליקים צונזר עד שירת לייזיק — מה רבה דרך ההתפתחות שספרות זו עברה! ברם, בכל אלה, בכל שלבי התפתחותה, לא סתה מהקו העממי שלה, מאהבת ישראל ומאהבת האדם.

זר לא יבין זאת. יש אומרים: אין זו שפה כלל, אלא רק „דיאלקט" — אך לא כן אנו, יוצאי מזרח אירופה, שספגנוה יחד עם הלב-אם. לנו יקר כל קמט בפניה של „שפחה חרופה" זו, כשם שיקר לנו זכר האמהות שדובבנו מיליה.

בוזכרנו כל זאת נברך כולנו את הסופרים הצעירים המתכנסים אצלנו היום, רובם ככולם אודים מוצלים מהשואה שעברה על עמנו, אשר באו ארצה להשתקע בה ולהתעורר בחייה, אך הדבקים ביידיש ורואים בה את הכלי לביטוי רחשי לבם.

ש. ר.

26.10.1951

בדרכים בסיביר

בדרכים בסיביר
תמצא עוד עכשו שרוך-נעל שלי שבלתה מרוב דרך,
כפתור שנשכח,
אזור-עור, מכיתה של כלי חרס,
דף נשור מתנ"ך.

על נהרות סיביר
תמצא עוד עכשו קיסס או בקעת;
עקבות דוברותי שטבעו;
רצועה בדם — שקרש מאדמת ביער
בשגל — צעדים שקפאו.

ה. לייזיק

מיידיש — משה בסוק

פתילות מאוכלות

ממרתפים, מעליות גג, מקומות; מחצרות, סמטאות ומבואות; מירכתיים, מתחמו של שוק ומרחובות-עיר — באים נרות, מגיעים נרות לתפילה כל-ינדרים. נרות רמים, ארוכים צהובים — נרות-נשמה, נרות יוס-כיפור. פוסעים הם בפתילות זולקות, מהלכים ביחידות, זוגות זוגות ובחברותא. מבקיעים דרכם מן הלילה. הכל שוטפים אל בית-התפילה עתיק-הימין, ששרד בשלימותו על כתליו העבים ה בצורים, חלוני המוארכים-מעוגלים, זלתו המבורזלת ועל חומתו המסומרת שפודי ברזל.

רוח-סתו שהקדימה חובטת בתריסים הסגורים, עוקרת רעפים מן הגגות, מטלטלת קילוני-משאבות שהחלידו, מדלגת על הגדרות, מתלשת מקרעת בעלוות-העצים. לאיטם מפסיעים הנרות, חרדות להבותיהם ברות, נדעכים הנרות נאבקים ומגיעים לבית-התפילה. מאליה נפערת הדלת המבורזלת. נברשות-הנחושת החליאו, עוטים ירוק. אבק וקורי עכביש כיסו את מדרגות העץ המוליכות לבימה. פרוכת קטיפה רקומת-כסף מחפה על ארון הקודש, דבלולי-חוטים מיזלדלים משוליה.

על העמודים מונחים מחזורי-תפילה פתוחים; בכול שרויה דממה דקה זרה-מוזרה.

נכנסים הנרות: נר-נר יודע מקומו, אין שואל דבר ואין נשאל — תמו השאלות. מלא הבית וגם שומם. הנרות — יש ביניהם משתופפים לארץ, מביניהם עומדים שוחים ואחרים נרכנים על העמודים וכולם לוחבים לוחבים. נר ממקומו לא זע. רק צליהם מתרוצצים על הכתלים, מטפסים אל קימורי תקרה, גולשים בבהלה אל לוחות האבן של הרצפה; נעים-נדים, מרתתים.

מעבר לחלון מתקדר רקיע סומא; חשכה מעובה, אין שביב-אור, אין כוכב רומז. ציפורי לילה באות ביעף, מטרפות כנפיהן בלוחות-הזוגיות, נבלעות בחושך האוטם סביב.

לרגעים מעולעלים דפי-הספרים; מרחישים הדפים כרחש כנפיהם של ציפורי-הלילה.

הנרות נוטפים טיפות-חלב שמנוניות, נאכלים באישם, מיזלדלים ופוחתים. דמדומי-בוקר.

על העמודים נערמים ציבורי-חלב; באוירו של בית-התפילה בטרם-בוקר עומד ריח מחניק של פתילות מאוכלות.

צבי איזנמן

קו לקו

הכותב רואה להקדים דברי התנצלות — שניים שהם אחד — על שום מה נכתבים הדברים ובספר זה דוקא? והתשובה אחת — הרגשת החובה להגיד במקומו דברים שהם לקח לעצמו. ספק אם יש בהם חידוש, והם ראויים למקומם לדעתי, כדי לקיים מצוות „והגדת” וגם „ושיננתם”. והרי יש כדי לצאת ידי-חובה בהשמעה לאזניים בלבד, וההיפך התקיעה בקול אל הבור ואל הדות. וקראתי לרשימתי קו-לקו, כי בחטיפה נכתבה, בעונת הקטיף, וכך הן התגובות, זעיר-פה, זעיר-שם. „עזות פנים” שבתגובות מתוך מצוקה באה; — הרבה הציק לנו בדורנו, גם כי שמחה לא חסרנו, והכול בגודש. ועוד עלי להקדים: לא היו לפני ספרים על שולחני; עולים זכרי-קריאה, כפי שביצבצו ועלו לאחר זמן הרבה; הרי שלא דייקתי, ואולי לא ירדתי לסוף דעתם של גדולים וטובים. בכל זאת לא אאשם, כי לא באתי למעט ולקפח דעות, אלא להשיג ולגדור בפני מחשבות מחטיאות מטרתן, שנתקלים אנו בהן. כל אחד לעצמו וגם בחברותה. ודעת לנבון נקל, כי זוית ושדה-הראיה ממקומי באו לי, יגור והקיבוץ שהקנו לי בחינות ודעות.

על אהבת האדם

מצאתי בחיבורו של אדם גדול ביסוס רעיוני להוקרת האדם. כיצד, ועל שום מה? המחבר דן בספרו בהעמקה על דמותה-תבניתה של ההכרה והתודעה האנושית, והיא מופלאה ומבהיקה ומיוחדת בעולם הבריאה; והיא מצויה אצל אדם כמותי, והיא זוקקת את היחס החיובי של כבוד ויקר. ולא נראה לי; כי יש בכך צמצומו של עולם ושל עולמו של אדם וקיפוח האהבה. מעלה האסוציאציה את דברי הרמב"ם על „חיי עולם הבא”, שרק גדולי-ההשגה זוכים להם. כנגדו נאמר — „כל ישראל חברים” ואין פדות — יש להם חלק לעולם הבא וגם חסידי אומות העולם זוכים לכך.

רגש האהבה והכבוד לזולת הוא ספונטני. ועל שום-מה נאהבים הילדים? על שום שרואים אנו צמיחה ופריצת-חיים; וכמותם כל בריה צעירה וצמח ושתיל רענן; והם לא בגמר בישולם. ועל שום-מה נהנים ואיך ההנאה? יש קשרי אהבה בין החי-המדבר ובעלי-החיים והצומח וה„דומם”. ולא אנו בלבד הצד המשפיע והמקבל השפעה חוזרת; אלא שהכול יכול לדבר אלינו, אם כי לנו המילים.

השירה והאמנות מסייעים בידינו בחיבורנו לעולם. עוול הוא בשירה ה„הרמטית”, שיש לה אספקלריה „מהפכת”, כי רבים הם הפתחים לעולם הרחב, ואנחנו נדחקים והיא סגורה ומביכה, ורבים הקולות ואזונינו נטויות, ואין כורה ואין פותח לנו. ראוי להם למשוררים ולהוגים שיזכרו את טענותיה של הצפרדע לבעל-התהילים שוחה ליבו לאחר שסיים סיפרו. נעים-הזמירות גם הוא אמר שתחושת היופי והעולם קודמת לדעת ככתוב: „כי אראה שמיך מעשה-הצבעותיך, ירח וכוכבים אשר כוננת”, ממשיך ואומר „צפור שמים ודגי הים, עובר ארחות ימים”, ומסיים „אדוני אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ” (תהילים ח').

ערכים ונכסים

נאמר שאין לערבבם. שהערך בתחום הרוח; והוא קנה-מידה מבחן ומשקל; הנכס מעומת נגדו — וכך נבדק טיבו. הערכים הם מושגי-קבע בתודעה, והנכסים קנינים לשעתם

ולדורם. ולא נראה לי התייחוס החרוץ. וכבר אמר בזה חכם קדמון כנגד חכם שקדם לו, שצורה וחומר הם ללא הפרד. הנכסים הקיימים הם נספגים ערכים תוך התמד קיומם והשבחת קיומם, תוך מאמצי יוצריהם ומקיימיהם. הערכים אינם באים רק מאוצרות הרוח של האדם — תחומם העולם כולו. ולא נסתלקה „שכינה“ מהעולם, על־אף הנסיון המר שנתנסה בו הדור. ערכי מוסר הם תנאי בלי־עבור לקיום והם לקח הקיים ועומד. הטוהרה והנאצל הם קנה־מידה למעשים, לתכליתם. והטומאה — להיפך; ואין מרבה נכסים, בסופו של חשבון, על דרך ההיפך.

בדרך ההפשטה מועלים הערכים לשיגויים השלימותי. כ„שלימויות“ מופשטות מופרשים הערכים מן הנכסים; אבל אין השלימויות זורחות וחתומות במשבצותן. אכן הערכים השלימים „מידות“ הם; וזה כוחם, שאורם זרוע ויורד על הארץ והדרים עליה; לכל איש כפי פעלו. חלקה שאינה נעבדת אינה נורעת. אבל צמיחת הערכים וגידולם — מילויים הקוגקרטיו, מתוך המעשים וחשבון המעשים בא להם; חשבוננו של יחיד עם נפשו, וציבור עם עצמו.

אל נא נרחק איפוא את הערך מן הנכס, פן תתעלם מאיתנו התנות הזאת; הקשר בין הנכס והערך שהוא יסודו של עולם ותיקונו.

מורי הדור

המזכים את הרבים, הנותנים בנו רוח וחפץ־עשייה, העושים את ההמונות חברותה לחיי־התעוררות — זכותם עומדת להם כפי מידת־פועלם ו„יסודם“ האנושי־האישי; והן הן גוף התורה ומידותיה; ולא נדקדק עימה, אם נתאמתה כולה או רוב־רובה.

דוב בורוכוב דבק בציון בשעת מבוכה. נאמנותו לארץ הם הערך והנחלה. פנים־פנימיותה של תורתו: עם יהודי חי בצדק ובמישור בארצו הסוציאליסטית. לחזון זה חניך ולנאמנות; זהו שמציין את תלמידיו גם בינם לבין־עצמם. תורתו דיברה בלשון בני הדור; מכאן הצורה המדעית הסוציולוגית במובהק. אמנם היה „פרוצס סטיכ“; אבל עמוק וקדום ומוכלל. מצוקות הגלות הכלכליות, החברתיות והרוחניות של עם חי, התשוקה לחיים של כבוד ו„הביטחון“ — מקיימים את ה„פרוצס הסטיכ“.

הדרך לא היתה כפי שצפה בורוכוב; לא הרכוש בראש. עלו הבלתי־מוששרים, המייצגים את העם חסר־השורשים הארציים — הם תחילה; נוער שנחלץ; חסר פרנסה חסר אומנות, תמים ורגיש. והמוסד הכל־לי־ישראלי כולל כל אלה: היושבים על הכלים בגולה, דבקים בפרנסותיהם, בצרור כספם, בקריירה — מחד; העולים לשיממת־הארץ, לחיי־עבודה, למחלות, למחסור; לחיים מתוקנים של הגשמת חזון — מאידך.

לאלה המתעוררים על האנומליה היהודית דיבר בורוכוב בקולו הפנימי והם נסתרות תורתו.

הפרוגנוזה

היא צורך המחשבה החברתית המדעית כמוה כהיפותיזה במחקר; אין להקל בה ואין לוותר עליה. כל עוד אנשים מגיבים על מקרי היום והאתמול תגובה של צרוף והבדלה, של עיקר וטפל, בטל ונמשך, מגיבים בחשבון אנושי שסיכומו מעשה — צופים הם לסופו של מעשה. תנועה גדולה כוללת במעשיה חזות־אופקים: מרחבי זמן נמתחים

על-פני ולעבר דורות. הדרך הניצפית מזמינה מלכדת ומגבירה כוח. הטעויות קשה למונען. בחיים הצירופים הם עשירים ונפתלים מכפי יכולת ראייתנו — הישגינו שנצטברו. יש פתיעה בצירופים המתהווים, ומתחייבים אנו לפקחון עיניים ויושר אינטלקטואלי — אומץ להכיר בטעות; וחרף-כך לדבוק ולרצות בטוב הצפון, שהדרך אליו עולה ויורדת; מעלותיה נראות, מורדותיה מתעלמות מן העין מפני קוצר הרוח והחרדה. לא ייתכן לצפותה כולה, כל אורכה, מגקודת עמידתנו במרחב ובזמן.

ואם אמור ייאמר: "ישרים נהיה, מעתה לא נבקש חשבונות, נואשנו מגאולה, נבאשנו מחזיונות אחרית".

— הנה ימים באים והם חתומים בלי שיח ושיג, אינם מחזירים פנים לעבר, ואינם נושאים עין לעתיד — כולם היום הזה; יום ארוך הימים כולם. אין בהם טלילות-בוקר ולא שיקטו של ערב ותוגיונו. והאנשים כמותם, הולין ותכלית חותם פניהם. בפוגשם איש לא יקדמוהו בברכה, כי אם יהדקו כפתור חולצתם בצד-שמאל, והוא יאיר ברכה. ימהרו ויעבורו; כי טרודים הם, ורגליהם ירוצו לעיסקם. בבוא ערב יחושו לבידוריהם, חברות חברות — הכול בחברותה! תינקות שבהם מרקדים בכל עוז. בינונים יעמיקו "יידעם", וזקנים ישחקו בקוביא, כולם משכילים כולם "מפוערים"; מדי שנה יעבירו בסקר "יידעם", וייקבע מקומם ב"פעור". מועטים החקלאים ביניהם, כי אין החקלאות "מפערת" בעליה. יעבדו בה אנשי צה"ל וחברי קיבוץ (הם יתקיימו כ"שמורות-חיים" והם ארבעה זרמים — האחד דת).

כוחה של האמנות יעצם במאוד. הכול מנגנים הכול מצפצפים (אין שרים, כי המוסיקה אלקטרונית); הכול מציירים ציור מופשט בלתי רגיונלי; הכול כותבים שירים הרמטיים. הפיסול בידיים אינו נפוץ, כי הוא מודרני ונעשה מחומרים פלסטיים. והכול בתכלית היעילות, הכול מעויין ושקול, בשום שכל, בלי תעיה ותהיה, ובלי רוגז — עד קץ הימים.

וזה יתרון האדם

כי יש מותר האדם וגם אין הכול הבל, שהאדם אינו עשוי ישר ומוגמר. שהוא חולם, ובחלומו ארץ וזמן מקופלים תחתיו, וסולמו מוצב. הוא עושה סולמותיו שיש בהם עליה וגם ירידה.

שהוא מוצא מזונותיו מן המוכן וגם אוגרים; שהוא זורע ומכשיר מזונותיו, שהוא עובד ומייצר ומכין מכשירי עבודתו, ועל כולם שהוא מכשיר את עצמו לעצמו ולאחרים. שעושה הוא חשבונו עם עצמו ועם העולם; עם החי והמדבר והדומם. והחשבונות מסובכים, שלו בשל אחרים. פעמים אף נראה לו שהשבונם של אחרים עדיף משלו.

מחשבותיו ומעשיו מקלעת מעשה-חושב הם; מירקם של כוח, בינה ורצון, לא הבל דמיון ורעות-רוח; כשם שלא הבל-המעשים תחת השמש, של השורץ הוחלל המהלך ומעופף, שממלאים הם את העולם ואת הנפש שמחה; וכל שאוטם עצמו בפני המונם (הוגים ואמנים בכלל) כונס ריקנות לביתו ואוצר שיממון.

בדרך של משא-ומתן תעלה המחשבה: שאלה ותשובה וחוזר חלילה. מפני כך ניטפל-נא לשאלות גדולות, שחובה לעסוק בהן; שהן שאלות של היחיד מפאת כוללותן, והריני רואה עצמי כבשיחת חברים שהיא מקום לימוד, בעקבות הנאמר: הרבה למדתי מרבתי ומחברי יותר מכולם.

הכול יכול במשפטו

ימים ידברו; דבריהם נשמעים לאחר־זמן רב (הגנוזכים שומרים סודם); ביגיתיים יתחלפו „הנפשות העושות“ חשבון־מעשיהם לא יודע להם אלא לאחר שאינם כבר בשיא־פעילותם; ודור חדש שלא נתפס לטעויותיהם יסכם את הלקח. נשפט דור את דור על אמנותו מעשיו ומחדליו; הטוען טוען טענותיו, והנטען אינו משיב — פעמים, כבמחזה, הוא אינו על „הבמה“.

אם יצדק או יאשם — ימים ידברו. אין הסיכום באחת. ייתכן שדורות יתחלפו ועדיין נבחגים הדברים; זוהי השפעתם המתמשכת; וזה גילגולן של דעות. ועדיין אין סופו של חשבון.

יש ימים גדולים — ימי צומת, ימי מאבק והכרעה; לא חילוף משמרות רגיל, כי אם ימי־מפנה בדרך חיי החברה האנושית.

האווירה והאנשים אין צביונם כרגיל; אין רוחם שלווה. חזקים הם בעיניהם, ביטחונם גדול ותנופה רבה למעשיהם — אין להם דרכם. אין זה דור של ספקנים, גם לא שוקלים וטרים בנחת ובמתניות. הנבוא „כשוך הסערה“ בטענות על שגיונם ו„ההתאמרות לדעת“? בכל זאת במשפט יבואו, על עיקשותם וסמיותם וקנאותם להשחית. ומיצוי הדין חובה. כי בקשת האמת מכריעה והיא הסיכוי לעליתנו.

יש אנשי קומה וגדלות. בטוחים הם בעוצמת־בונתם. בראייתם הבהירה. באחריותם האישית — במשקלם המכריע את הכף. ידם חזקה ואמונה; ודאי להם כי קרואים הם להוליך את הדור — הם בראש, ובל יפריעם איש — והכול לטובה. גם הם במשפט יבואו; ולא על שהעמידו עצמם במקום שהעמידו, על החשיבות שדימו לעצמם. על מעשיהם יידונו, צביון מעשיהם יזכר ויאשימם. גדלות אנושית יודעת הרהורים ותהיה, התחטאות ושיקול מוסרי. הן הן מידות אדם וקובעות דמות גדולה. היפוכן — אלילים דמויי־מפלצת. העם היהודי ידע לשפוט את שופטיו. הם נתבעים למידות של צדק ורחמים — ככל האדם. כבוד הוא לדורו של אותו מלך מצליח, אשר גייר גרים בכוח, שלא ראה בו מלך משיח. על אחת כמה לא היה זה מלך יהודי בעיניהם, שבנה להם מקדש לתפארה, חנף את הארץ וטרף את בניו. בימינו נמצא לו להורדוס מליץ טוב; גם לו, לעבד הרומאים.

בין העניינים לאותו ענין, פעם אחת נשאל האיש שנעטר בארצנו „בשתי העטרות“ שאלה גדולה וחמורה: על־מה חרבה הארץ? השיב: על שלא היו להם מנהיגים טובים (כפי שפורסם בעיתונות). הרי דיבור של גנות הוא במנהיגיהם של מגיני־ירושלים ב' פעמים, ולכל פלגותיהם. לו יכולנו לדובב שפתי ישנים היו אומרים לנו כך או בדומה לכך: „אשריכם שהגעתם למקומכם. ולו למקומנו הגעתם, וראיתם אותנו בחולשתנו שקטון־גויים היינו; שלא בצדק מנה אותנו הרמב״ם בחטא, שלא נתעסקנו „בלמידת מלחמה ובכיבוש ארצות“. והמדיניות בזמננו — כל תפארתם מלחמה עד כלותם עצמם. גדלות מלכיהם להיות שוט לגויים, להכות שאיה ארצות, לבקע הרות, לנפץ ילדים אל הסלע. לו „גבונים“ היינו, לא תורת־קנאות כי תורת־נכונות הייתם נוחלים; ולא היו עצמותיכם קרבות זה לזה עולמית. עליכן אל־נא תרעו לנו, כי ערבים הדורות זה־בזה, שלנו בשלכם“.

ונכוחים דבריהם; שכן לא באחת נפלה ירושלים של בית ראשון; ודברי הרמב״ם אינם תופסים לגבי יכולתם הצבאית. החברה־התרבות של בית שני היתה התעצמותם הרוחנית הלאומית, התגדרותם מפני העולם הקלאסי השוקע. זו קבעה שלא נגררו בשקיעתו. על כל פנים בימי בית ראשון היתה התגוננותם בפני שכניהם־אויביהם נמרצת וממושכת. נסיונות

ללכד כוח וההתגדרות בפני השפעות זרות מבלעות, טילטלו מדיניותם, מקצה לקצה.

ודאי שלא מתוך התאמרות ניתנה תשובה זו. ייתכן שיותר מאשר לימים רחוקים בעבר, כוונו הדברים למבחני-עתיד, התובעים עמידה איתנה ויכולת גדולה מאוד. אבל פגם היה בדיבורו, שכן לא יבוא כבוד באי-כבוד.

על בני-הדור "שתנאי-קיומם" היו שמד ושואה — יימתח הדין. מאיתנו תיתבע עמידה בחירוץ-נפש; כי רק בזאת אפשרות של מפלט. מה שקרה אל יישכח, גם זאת מציאות-חיה, והיא תיתכן שנית אולי... כאשר נידונים ציבור ויחידים על דרכי "הצלתם" האישית, אין לסתום קיטרוג ב"אל תדון חברך" וגם "אתה לא היית שם". כל קיומנו הפיסי והלאומי בארץ עוד נתון במשקולת — מכריעה הנכונות החלוצית, יכולת העמידה וההתנסות האישית — והם זקוקים לטיפוח. לעתים נשמע חיווי של וותרנות: "אין לעמוד בזה". וותרנות קובעת נפשות היא. צו-תנועתנו ההיפך: הכשר עצמך ואת חבריך. אתה תוכל גם כאשר אחרים לא יוכלו. והדין יימתח.

תנועתנו חיינכה לחלוציות בארץ, היא שהכשירה את אנשי המרד בגיטאות. היא חיינכה ליכולת עמידה, למופת הגבורה; היסקה — זה אפשרי, מחייב, התקן עצמך; ייתכן שתגיע למקומו.

על המטריאליזם הדיאלקטי

הכותב רואה להדגיש שוב, שאין דבריו נאמרים מתוך הרגשת סמכות. הרגשת השייכות קבעה את הזדקקותו לנידון, כפי כוח השגתו את השאלות הגדולות. על מה נכונה השקפה זו? על ראייתה את העולם כעולם אובייקטיבי פתוח להשגתנו. עולם אחד מיסודו, המכיל וממזג בתוכו את כל יציריו שהתפתחו מתוכו: הדומם, הצומח והחי. הכול קשורים ומותנים בהדדיות הכרחית בשל פעילותם והשפעתם. כל יציר מתמצא בעולם, בא במגע אמיתי עם הסובב.

עולם הצומח ועולם החי, השרץ והמעופף מוצאים את עולמם; עדיין יש מופלא בעולמם בשבילנו, אבל הם מתמצאים בעולם; כי הקיום הוא התמצאות נכונה — תואמת את האמת. האדם אינו נחות מהם, אינו מושלה בהשגותיו. עליון הוא בהכרתו, ביכולתו המדמה, המנסה ובודקת. פיתוח יכולתו הטבעית בעבודה ובקביעות מדעיות, אינם מנחילים לו עולם "מדומין", אין הוא בעולם סתום. האמת מוכחת בממשות המדע, בהישגים המדעיים הבסיסיים, המקדמים את המדע המעשי ונבחנים במציאות.

התואר דיאלקטי — הוא קביעה, שכל היקום הוא בתנועה לכל צורתיה: מיכנית, אורגנית ופסיכית. כל ההתפתחות עולה מתוך התנועה. את אופני ההתפתחות אנו מפענחים לעצמנו בדרך פיתוח המדעים, ומסכמים לעצמנו מפתחות זמניים, התואמים את הישגי המדע. הדיאלקטיקה אינה קובעת ואינה יכולה לקבוע מפתחות קבועים — קפואים "איתנים" להבנת ההתפתחות. זוהי מהותה — גמישה פתוחה, לא סד למחשבה, כי אם השגה שהיא דחף ועידוד לחיפושים לחוקר ותוחלתו. היו בה "סימנים" שניטשטשו מכבר — הטריאדה המפורסמת — תיזה, אנטי-תיזה, סינתזה. עוד צמודים נושאי-התופסיה לראות "טכניקת" ההתפתחות בדרך הסתירות (האימננטיות בעצמים תוך תנועתם); הסותרות עצמן ומשיגות שיווי-משקל מחודש עולה; וחוזר חלילה וכך מדרגה לדרגה. לא נשגה אם נאמר שהטעמה זו של מחציתה של הקביעה — סתירה דוקא — כמקדמת ההתפתחות כנגד שיווי המשקל,

הוא מטעמה וענינה של התנועה שקשרה מלחמה על הקפיטליזם, הוכיחה סתירותיו על פניו, וחזתה לו "שהוא עצמו מקים לו את קברנו". קביעה זו, בנחץ ההטעמה, של התפתחות בסתירות, גם היא היסטורית חולפת. אין נוסחה זו מקיפה את אפיקי ההתפתחות כולם. היא מצמצמת אותם ומעוותת. בדומה לכך עמד טמירייב בספרו על דרווין על "ביטוי ביש זה — מלחמת הקיום", כמסלף את תורת דרווין, ואנגלס קובע "כילדותית לחלוטין אותה חתירה לסכם את כל הרבגוניות של ההתפתחות ההיסטורית, על כל סבכיה, בפורמולה כחוושה — מלחמת הקיום".

אפשר כיום להמשיך דבריו גם על "נוסחת הסתירות". ההתפתחות היא גם בסתירות — קפיציות; ואפשר לכלול גם את גוניה — הניגודיות והשוני, וגם את הקרבה בכל הופעותיה כגורמים המתערבים, "במצב אינרטי", ומשפיעים כדי שינוי התנועה להגברת המתח. הרפלקסולוגיה פתחה לפנינו אופק חדש, והעמידה אותנו על הכושר של היצירים האורגניים החיים למתוח יכולתם הנתונה, לסגל לעצמם סגולות חדשות בדרך של רפלקסים על השפעות מגרות של הסביבה. והיא דרך של התעשרות העולם שלא בדרך הסתירות דוקא. האדם הוא גורם משנה, מתערב ומכריע, שכוחו עולה; "הברירה הטבעית" מושפעת מעניניו ולואי שראיה מוטעית של עניניו לא תביאהו לסלקציה עצמית — מיצוי "הסתירות".

אמת ומוסר בדיאלקטיקה

המטריאליזם הדיאלקטי יוצא חוצץ נגד היחסיות של ההכרה, נגד יחסיותה של האמת המושגת. אומנם אין קביעותינו נצחיות, הישגינו את האמת מתעשרים בנסיון הנקנה במאמצי דורות. האמת עולה בשלבי ההתפתחות. אבל כל דור יש לו מלוא האמת שלו ואין למעט אותה. אין להסתפק ולהחליפה בלא אמת בשום זמן. בדומה לכך המוסר אינו ריטיבי, אין לגלגל בו גילגולים שאינם הולמים אותו. המוסר מתמלא גם הוא, אבל בכל זמן "מטבעו" הוא מעמיד על חובות הנהגה מוסריות שהם בדיקדוק גדול. אין לגלות בו פנים שלא כהלכה. ואין גם דיאלקטיקה "סתירתית" מתירה אכזריות ומלחמה שלוחת רסן.

דיאלקטיקה פרועה היא שאיפשרה לקבוע סדרים בשביל אנשים מבלי להזדקק להסכמתם, להשיגה בכפייה. חופש זה שנטל לעצמו "המיעוט הנבחר" התפתח גם כלפי המעמדות הנושאים את המהפכה, האיכרים והפועלים.

הכרת האמת והכוונה הטובה מזכים את "הפארטיה" לשלוט במעמד. היא נישאה ושנואה "באופן דיאלקטי". בראשה "הפוליטבירו". חברה מטפחים ביניהם "יחסים דיאלקטיים", האחד, המורם מעל הכול, בהכרח יגיע לגזירות דיאלקטיות על חיי-חבריו. וכל זה אינו מרחיק המטרה הנכספת. לפיכך כל הטהור מתנסח בספרים טהורים, ובחיים — כל שחס על חיי בני-עמו, על דמם הנשפך הוא אויב-העם. על-כן נבדוק נא היטב — נהרהר מתוך חרדה בניסוחים מקוצצים, שכן גתלים בהם דברים מדבריי עמם, שמלקטים את כל קוצי-התורה והופכים את כל ההווה ל"הווית קוצים". וגם מזאת אל נתעלם — לא היה זה מפעלו או שגתו של יחיד. המנגנון הפעיל: האוסר, החוקר, המענה, השופט — כלל מחנה עצום של אדישים ומאמינים ומשלימים. נאמר: "עשה לך רב". התלמידים עושים את הרב, כתלמידים כרב, אין זה עיוותו של יחיד. נאמרו הדברים מפני שעוד לא הגענו, כסוציאליסטים הרוצים בכנות בהגשמת חזונם, לבדיקת האחריות המוטלת על כולנו, (גם על אלה שלא היו שם); ואם לא ראינו הזדונות גם זאת אשמה. וכלפי מה שנאמר על "לוחות שבורים" ועל "דגלים שדהוי". הדרוש להמשך חיים של

טעם, אינו רוגז מתיר נדרים וקשרים, שבהפקרות נוח לו. לא שבח האפיקורסות כי אם חתירה לאמונה מחודשת; בדרך, במטרה והרמת דגל טהור. אין הכרח בכישלון — אף שהוא עלול לקרות. אין הוא מוצדק ב"חשבון הגדול" של ההתקדמות. אין העליה צריכה לירידה. הכישלון הוא אסון אבל לא סוף-חשבון.

אני לדודי

האחוזים "בהגה" החולשים על מוסדות-העם, וקובעים מגמת פיתוח הארץ, יש ביניהם שהיתה בהם רוח אחרת. יש ביניהם הנושאים עין לשם, אל מעבר לאוקינוס — לדוד. פלוני מעיד על עצמו, שנולד הוא בטוהרה — מינקותו איש מפלגת הפועלים הגדולה בארץ (ר.ו. קובץ מן היסוד ב'). אף הוא נכזב מהסוציאליזם, שאינו פותר דבר בארצות-המצוקה, ומיותר הוא בארצות השפע, שבהן התאוצה הכלכלית פותרת הכול; רמת-החיים העולה מייתרת את הסוציאליזם.

ובאמריקה, שבה המדובר בעיקר, אין שרויים הכל בשלווה ובביטחון. עוד לא נתחוויר שם איך יובטח המשך התאוצה בלי הייצור שאינו זקוק לצרכן אינדיבידואלי, ייצור הנשק בממדים ענקיים. ויש עוד כמה שאלות: איך להכשיר את העובדים לאוטומציה, ללא הפליה? הייתכן להשאיר את כל העובדים בעבודה — עבודה לכול, ולא סיוע לבטלים — כעין הפרולטריון ברומא? איך לקיים רמת-צריכה עולה בלי צימצום הרווח הנקי? משטר כלכלי, שהאיקונומטריה המעריכה את הצרכנות וממדי הייצור היא בסיסו המדעי; וממרכז מדיני נקבעים הרווח החופשי העובר לייצור. האם זוהי "מדינת-הסעד" ההולכת ונוצרת באמריקה? התקום הרמוניה שלימה כזו, בלי אידיאה גדולה נישאת על ציבור עצום, שהגיע להכרת ההכרח של סולידריות ושיתוף ממשי של כל אזרחי המדינה? או הובטח הביצוע חלק ויעיל בידי פקידים מלומדים? השלטון הכלכלי והפוליטי של המונופולים יעבור מן העולם, ובמאמר הטכנוקרטיה, שמוחה וליבה רחבים ומוטות כנפיה מלוא-רוחב-עולם — עולם של שפע ואושר ייברא...

הקרדיט הזה נתבע כבר עכשיו בארצנו, בדרך אל השפע אל החרות. התביעה היא בסמכות גבוהה מדעית-אמריקאית. האם אין כאן אותה נטיה יהודית נושנה? "קמתי אני לפתוח לדודי ודודי חמק עבר". כמה פעמים נכזבה כנסת-ישראל מתוחלתה! מאז אותם ימים שנאמר בהם: "אם ראית סוס פרסי שותה ממי-הירדן — צפה לרגליו של משיח"; ולאחר מכן בהימוט מלכויות, ובכל שעת-ערבוביה, אותה הצפיה לגאולה, בהיסמך על כתף-אחרים ואל שולחנם. האם אין זו אחת הסיבות של נטיותינו "הפרוגרסיביות"? דומה שלא "ממקום אחר" תבוא תשועה לעם מן העמים.

בעידוד מאמציו של כל עם. עפ"י דרכו בלימוד הדרכים והנסיונות, בכיבוד כל פיתרון עצמאי של עמים קטנים וגדולים יש תקוה. ועוד חזון למועד.

על האנטישמיות

פינסקר קבע: האנטישמיות אינה חינוך חולף. מקורה — השנאה לעם המזור המת-החי. זוהי מטפסיכולוגיה של האנטישמיות. ואין זה ביסוס שנתישן. השנאה לזר, האמונה הטפלה המושרשת השומרת על אשמת דורות קדומה, הדיבות המתחדשות הנקלטות חיש, הפחד המידבק העובר לאכזריות — ראינו אותותיו. העם היהודי נשאר זר. האמביבלנטיות ש"באופיו" — שמרנות מקפאיה מנהגים ומגביהה סייגים, חדשנות, התמצאות זריזה ועליוה,

הקפיצה בראש — לא חלפו. הפקרת דמנו והאכזריות שגשפכה על היהודים בדורנו, השאירו סימנים קשים של קר־תוהו, והסירו גדר של הגינות בתוך קבוצות של יהודים שישבו במחנות; אלה שלא עלו ואלה שעלו וירדו לשם אחר כך. אל־נא נתכחש. אין זו הלקאה עצמית. ובכל זאת יש תקוה שנצח האנטישמיות ישקר; אבל יהודים מצווים על הזהירות. פריצת גלי השנאה עוד יש לחשוש מפניה, להישנותה. תקנות שניתקנו לאחר הנצחון על הנאצים עדיין לא גדרו בפניה. גם לאחר המלחמה לא היה כוח לעצור בפני הריגה ושמד של עמים מתקוממים, ה"שייכים" למדינות עצמאיות או לגושים עצמאיים, אם אין דיכויים בכוח מסבך. כל נשלה לכן את עצמנו. מותר לנהוג בנו היהודים כפי "האינטרס המדיני העליון", ואין לחשוש לסבך. האנטישמיות בצורה לטנטית קיימת עדיין בהרבה ארצות גאורות־דימוקרטיות, שיהודים שבהן טוענים, כי נהפוך הוא; חביבים הם ורצויים — בשר אחד כביכול. וכל עוד לא הגענו למשטר מדיני מאוזן; כל עוד מסוכסכים עמים ומעמדות והנשק מכריע; כל עוד יש קיפוח כלכלי, גזעני ולאומי; כל עוד עשירים משתגבים ועניים מושפלים צרי־עין — יתקיים השעיר־לעזאזל. יש צורך בו בעם זר מופקר לשנאה ורצח כאשר מטרות גדולות מושגות באכזריות שפוכה. יש צורך גם למקופחים ולמושפלים בעם מופקר, לעם מושפל עד שאול תחתיה; גם זו להם נחמה. שנאת ישראל היא תחבולת שליטים־רודנים גם בזמן של רגיעה; האימה אשר היהודים נתונים בה, שפלות מצבם היא דוגמה מיראה. פחד היהודים יתקיים גם כאשר הונח לאחרים במקצת, למען ידעו האחרים, לבל יעיוזו. האנטישמיות היא נכס שלטוני. כסות־עיניים ועצימת־עין לא יעבירוה.

קטון וגדול

שיגרת לשון ושיגרת הערכה קובעות דרגות־חשיבות של מאורעות היסטוריים זו למעלה מזו. ויש אמות־מידה; ענין גדול הנוגע להמונות, לעם גדול. כמו־כן גדול התמורה שבחיים החברתיים, תוקף המהפך ועומקו.

אבל עצם העמדה זו, פנים־אלי־פנים לצורך מדידה, היא מופרכת, לעתים אינה תופסת. אין הדברים מסתכמים בנקודת־זמן שרירותית. עוד לא "בשלה" התרבות האנושית — ייתכן שבעלותה יעלה ערכן של התופעות "הקטנות".

באחת השיחות החטופות אמרתי לחברי: אם כעבור אלף שנים יתקיים עם יהודי מושרש בארצו ובתרבותו — ידבר עברית, לא אנגלית, לא רוסית ולא סינית — לא תהיה זאת הופעה היסטורית פחותה במעלתה מן המהפכה הרוסית. הלה תלה בי מבט של תמיהה. אמרתי לו: מכיר אתה את "נאומו של פריקלס" על הדימוקרטיה, ודאי שמעיד הוא על השגותיהם של היוונים באורח־חיים של חירות, וכבוד הוא להם. אני שהייתי באיטליה וראיתי את "מזבח לודוביצי", יכולני להגיד לך, שהאור הבוקע מפניה־האבן של אפרודיטי הנמשית מן המים, מעיד על גדלות היוונים, כמוה כמו התעודה. ייתכן שברבות השנים יעצם קסם פי־פניה עוד; יפעה שלא כהתה מאז המאה החמישית לפני הספירה. עידוד גדול לכל אדם, לכל עם בהתרחשות זאת של תחיית עמנו. ככל שתשקע השנאה ויחלוף הזילזול, תעלה יכולת ההערכה האוביקטיבית של גדלות החיזיון — עוצם כוחה של תרבות לאומית יהודית, כוח עמידתה במסות, כוח צמיחתה מחדש, הם פלא וכבוד.

מעגל חיים בקיבוץ

דומני כי מעגל-חיים בקיבוץ מקנה שיעורי-מידה ושיעורי-ערכים בענין זה של קטון וגדול. נראה לי לומר אילו דברים בנידון.

יש יתר משקל להמונות, יתר כובד והכרעה למעשיהם; אלא שטיב המעשים לרעה או לטובה הוא שיעורם הנחשב.

בהפיכת-פנים לאחור יש אומנם "עמים היסטוריים" מיוחסים ובלתי-היסטוריים, אבל אין העבר קובע גורלות; העתיד פתוח לעליתו של כל עם; אין מישהו מחוצה לו רשאי לפסוק לו שיעור-חיוו כפי "מצבו, אופיו וכשרונו".

השמדת תרבויות "נחותות", זכות מוכרת היא, שנוטלים בזרוע — תפארת היא ל"גדולים". גירסתה של ההיסטוריה הרשמית המעלימה את מעשי החמס — נוחות יש בה, אבל גם השלמה ונתינת תודה לחומס.

אין "עם נבחר", אבל רבים הנבחרים. עמים רבים שיחקה להם שעתם בתולדותיהם, שהוליכו אחריהם דור ודורות לאור שבקע מתוכם. טיפוח מסורת-הגדולה הלאומית, לא של גבורת-חמס, מידה טובה היא, ולואי שירבו עמים נבחרים.

יש ערך למסורת הלאומית אלא ש"הברירה התרבותית" — עיקר, דור-דעה זורע אורו — מאיר הדרך לעתיד, קובע המורשת.

ה"פרפקציוניזם" — העמדת התביעה לשלמותיות; "המשיחיות" — אידיאת הגאולה האנושית, מזולזלים עתה. עצת-נבונים היא: "הו מתונים"; "אל תצדק הרבה"; אשרי הפוסעים קטנות ומעדנות. דומה שאורח-חיים ראוי לנמלים הוא. המתנדבים בכל הדורות, המתחלצים בכל תחום, המסעירים — לא זאת היתה סיסמתם, לא לימדו לקח זה; וזו היא יכותם האנושית.

הקיבוץ נכון על עיקרים אנושיים ולאומיים גדולים; סומך יסודותיו על זכותנו המלאה לחיות חיים יהודיים שלמים; לחדש תרבותנו הלאומית, בלי לחשוש ל"הסכמות" של גדולים וחוקים. הקיבוץ מעמיד את תודעתנו היהודית על מרכז-הכובד שלה; עם יהודי עצמאי מקובץ בארצו, חי על יגיעו במשטר סוציאליסטי. סימוכין לתודעתנו זו במסורתנו ההיסטורית, בכל המידות הטובות שאנו משתבחים בהן כיהודים. זו יניקה משפע הדורות, מצינורות שנפתחו מחדש בתעוזתנו הציונית-סוציאליסטית החלוצית. הייחוד הקיבוצי הוא בהכרה, שאפשר לחיות חיים סוציאליסטיים, ליצור עובדות-שיתוף, להקים ישובים קומוניסטיים בארץ, תוך תהליך קיבוץ הגולים ופיתוח הארץ. זוהי "אוטופיה" שנתגשמה — חיים בקיבוצים עשרות אלפים ועבר להם 50 שנה. הרי זה דף מכובד בתולדות הסוציאליזם בעולם.

התשובה היהודית הלאומית לכל היהודים הדואגים לאחריתם בכל אתר — היא שיבה לארץ, השתרשות בה בעבודה כפי שאמר ברנר: "אין משיח לישראל, ולעבודה". תנועת הפועלים בארץ ערבה במעשיה, בפועלה, את תחיית העם; לכן צורות האירגון שלה, יוזמתה המשקית, העזרה ההדדית המפותחת; ביטויה השלם — חיי השיתוף. תנועת הפועלים בארץ עלתה לבמה הנישאה בהיסטוריה היהודית מתוך עשיית חשבון גדול ונחרץ, מנוגד לתנועות שקדמו לה, ושואבת כוח מכוון. עם כל הטוב שמנו בחסידות — רוח האופטימיות שבה, עממיותה, ליכוד המוני יהודים בחברותה של שמחה ורוממות-נפש — הרי פניה היו אל הגולה. התגדרותה מן המשיחיות באה מתוך חרדה לעצמה, אבל היא זנחה גם את העליה לארץ. סיפורי הנפלאות על קדושים וחונים, שביקשו לדחוק את הקץ ונכשלו,

משקפים השלמתה עם הגלות. "העיר הקדושה והמחוזות" נשתכחה מלב. השיור היחיד "התורה הזאת" הספיק, כשהוא ממשיך את הלב במתק הדרוש החסידי. ההשכלה קראה לשוב לטבע, לעבודה פרודוקטיבית, אבל התביעות היו מופנות לעניינים העם, לקצנים, למוזנגים. האינטליגנציה כוונתה היתה לגול חרפה מעל עצמה, להשיג זכויות ומשרה ממשלתית.

הישגי תנועת הפועלים היהודית הם היו המכריעים. תנועת הפועלים אירגנה את ההמון היהודי העובד, הרימה כבוד מעמד העובדים, שהיה מושפל ומבוזה בתוך עמו. התנועה הציונית-סוציאליסטית העלתה את ההכרה שלא ייתכן עם נורמלי בלי מסד רחב של אנשים עובדים. כל זרמי החיים האלה, ואם בפלגים קטנים, העלו אנשים לארץ רוויי-חזון והכרת יעודם — כך קם הקיבוץ. המשימות הגדולות, התפקידים שהטיל על עצמו, הליכתו לכל מפעל נועז — הם מקור-כוחו של הקיבוץ. הם שמילאו את לב חבריו הרגשת ערך. חזון-הקיבוץ וכוחו — יכולת ההגשמה, גידולו, היותו דרך רחבה בישוב הארץ — הם שביססו את חיי-השיתוף, הגבירו את הנאמנות, נתנו את טעם החיים.

בשתי כנפיים אלה נישא הקיבוץ; בתנופתו ההתישבותית ובחיי-השיתוף, כשנשמטה הכנף האחת, כאשר פסק גידולו, נפסק מגעו עם ציבור הפועלים באפיק הטבעי. כל שבא אחר-כך נבע מעבודה חמורה זו. לו היה הקיבוץ מגביר כוחו, לו היה קולט אנשים ומעלה ישובים, הרי כל קורט של כוח היה נתון לכך קודם כל. הקיבוץ היה מיוצג אחרת ומזרים פעילותו באפיקי-החיים הקיבוציים בעיקר.

הייצור החומרי, הפעילות היוצרת ערכים ונכסים בדרך הקומונה, הוא המבחן הקל לחברי הקיבוץ. היוזמה הרחבה, האפשרויות הטכניות, ההישגים המשקיים שלנו, הם שלבים שהעליה בהם קלה יותר; כאשר יומתה ותנופתה המשקית של הקומונה מוגבלת ע"י חוסר כוח-אדם, הרי מובלט הצד השני הכבד יותר כמבחן לחיי-שיתוף — סיפוק הצרכים בדרך קומוניסטית.

יש להודות כי לא עסקנו הרבה בחינוך החברים שנבחרו לנהל "מוסדות-אספקה". לא נתנו את הדעת על כך שהשרותים לחברים יינתנו בדרך שמחבת את הקומונה עליהם. לא היתה פעולה מספקת ממרכז, ולא נתעוררו במקומות; אין תימה שה"ניקוד" מניח דעתם של חברים.

מן הנכון להעמיד את הדאגה לגידולנו בראש עניינינו. הרי יש בקיבוץ שפע כוח ונסיון, כדי פרנסת צרכים הרבה של הארץ, אילו היינו מצמצמים את יצירתנו העצמית ומשלחים חברינו המנוסים חוצה. ברירה כאן ואחריות. לו היינו מצליחים בכוח שנעלה מתוכנו, להקים תנועה חלוצית גם בארצות-השוכע, תנועה לעבודה ממש; ואין הכוונה לממדים של החלוצ בפולין; כי אז היו הוריהם מתעוררים לעליה בעקבותם והיתה זאת זכותנו הגדולה. היינו משפיעים אולי גם על הנוער בארץ, שלא ירחק כל-כך מ"ציונותנו". היינו ממשיכים להיות גורם בהתישבות.

הרי תוכנית פשוטה המצדיקה ליכוד ואיחוד של התנועה הקיבוצית — לקראת מאמץ גדול לגידול והרמת קרן. איני מזלזל, מכיר אני בערך הרב של השתתפות החברים, מתוך ההתישבות הקיבוצית לכל זרמיה, בעניינים העומדים ברומה של מדינתנו; אבל הגברת כוח הקיבוץ, העמידה על ערך העבודה הגופנית והעצמית, היתה טובעת חותמה על החיים בארץ, לא ע"י נציגים בלבד, אלא בכוח כל הציבור החי חיים משותפים.

וועידות ומועצות של הקיבוץ המאוחד ביגור

בכוחה של התנועה קם המשק וכוחה מרוממנו. כינוסי התנועה, מועצות הקיבוץ — מאחזים-מגבירים הקשר איתה. המשק היה אכסניה לרבים מכינוסי הקיבוץ ויש מהם שהיו שלבים מכריעים בהתפתחותו.

המועצה ביגור — 30.12.1927 — 1.1.1928 על סדר היום
הפלוגות במושבות / המצב במשקים / פלוגת ירושלים / הנוער העובד / „הבחרות הסוציאליסטית“

המועצה ביגור — 5.7.1933 — 30.6
עלייה / שאלות משק / לשאלת האיחוד ביגור / לשאלת קיבוצי השובה"צ נצ"ח בקיבוץ המאוחד / פעולתנו התרבותית.

המועצה הי"א ביגור — 2—7.10.1936
בשעה זו / להחלוצ' / ללוחמי הסוציאליזם / לסיכום תקופה / להתוויית הדרך / מעשים לקליטת העלייה / הישוב הקיבוצי / בשאלות הבטחון / בשאלות החברה / לשאלת התנועה הקיבוצית / להתלכדות פוליטית של פועלי ארץ-ישראל / אירגון הקיבוץ.

מועצה ח' ביגור — 6—7.2.1942
גיוס החברה לצבא.

מועצה הט"ז ביגור — 27—29.4.1944
בשאלות היגון / קרן לגולה / הלוואות והפרשות רווחים / מס עבודה / קבלת הפצייבה לקיבוץ.

מועצה כ' ביגור — 22—23.6.1945
שאלות בטחון / לקראת שיחרור מגויסינו / מגבית ג' לתנועה בגולה.

הוועידה הט"ו ביגור — 8—13.6.1946
בשעה זו / התיישבות ומשק / הקיבוץ והשליחות / בשאלות „החלוצ'“ / בשאלות הנוער / אירגון.

מועצה ל"א ביגור — 5—7.5.1950
לחיסול העבודה השכירה / התקנון / גיוס / קליטת ילדים / על גוהג אספקת הבגדים בתל-יוסף / תקציב, מיסים, קרנות / על אישור החברים באשדות-יעקב.

מועצה מ' ביגור — 9—10.4.1954
שאלות בטחון / עין-חרוד / יד הנה.

מועצה מ"ו ביגור — 29.6 — 1.7.1956
במערכות הזמן / משק והתיישבות / התיישבות חדשה / להיערכות פנימית ביישובים / לעזרת היישובים הצעירים.

מועצה נ"ב ביגור — 3—4.4.1960
תקנון העבודה מתפרסם בחוברת „אורחות חיים של החברה הקיבוצית“.

מרכז י"ז ביגור — 19.6.1958
שכון העולים ביגור.

הערה: במועצה הי"ב אשר התקיימה בנעו (21.7.1939—14) הוחלט שהמוסד העליון של הקיבוץ, שנקרא תחילה בשם מועצה, ייקרא להבא בשם וועידה. ביגור התקיימו אם כן שלוש וועידות, שבע מועצות וישיבת מרכז אחת.